

Alternativ rapport till Sveriges
tjugofjärde och tjugofemte periodiska
rapport till FN:s kommitté för
avskaffande av rasdiskriminering

Framtagen av
Afrosvenskarnas riksorganisation

INNEHÅLL

FÖRORD	03
En skrämmande och växande raslig ojämlikhet	04
ASR:S REKOMMENDATIONER	10
Artikel 2 Sveriges insatser för att bekämpa rasdiskriminering	16
Artikel 3 Om apartheid och rassegregation	23
Artikel 4 Fördömande av all propaganda och alla hatorganisationer som försöker rättfärdiga eller främja rashat och diskriminering i någon form	26
Artikel 5 Förbjuda och eliminera all rasdiskriminering och garantera likhet inför lagen	44
Artikel 6 Garantera alla inom statens jurisdiktion skydd mot diskriminering och effektiva rättsmedel	54
Artikel 7 Politiskt ledarskap	57
DDPA	60
Särskilt om kommitténs generella rekommendationer 25 och 34	62
SLUTORD	65

FÖRORD

Afrosvenskarnas riksorganisation (ASR) grundades 1990 och har som ett av våra syften att främja lika rättigheter för personer med afrikansk härkomst i Sverige. Därför är kampen mot afrofbisk rasism en central del av vårt arbete och i det ingår att verka för att Sverige lever upp till sina internationella åtaganden att bekämpa rasism. Denna alternativa rapport är ASR:s svar på svenska regeringens tjugofjärde och tjugofemte periodiska rapport till FN:s kommitté för avskaffandet av rasdiskriminering (CERD) som framgent hänvisas till som "kommittén". Kommitténs uppgift är att övervaka konventionsstaternas efterlevnad av FN:s internationella konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (ICERD) som framgent hänvisas till som "konventionen".

Till att börja med vill vi säga att vi välkomnar regeringens åtgärdsprogram mot afrofofi. Det innehåller flera punkter som ASR drivit, såsom att utveckla arbetet mot rasism på arbetsmarknaden, öka kunskapen om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln, utveckla och sprida kunskapsstöd för att motverka rasism inom hälso- och sjukvården, sammanställa kunskap om arbetsrelaterad stress och särskilt om betydelsen av utsatthet till följd av etnisk tillhörighet, genomföra demokratistärkande insatser för att motverka rasism i skolan samt ett utvecklat och förbättrat

arbete mot hatbrott.¹

Programmet är både ett erkännande och pekar ut riktningen framåt. Men vad ASR fortfarande saknar är ett tydligare erkännande av rasismens strukturella natur i form av praktisk politik. Konkret innebär det en politik som inkluderar särskilda åtgärder för att adressera afrofofin som genomsyrar samhället och begränsar afrosvenskars åtnjutande av rättigheterna i konventionen. Det är bara möjligt när afrosvenskar erkänns inte bara som en statistisk kategori utan även som en sociopolitisk kategori kring vilken politik kan utformas. Den givna strategin framåt är det rättighetsbaserade arbetssättet där jämlikhet mellan rasgrupper beaktas i planeringen, utförandet och beslutsfattandet på alla nivåer och inom alla samhällsområden, och för att kunna implementera den krävs att Sverige hör samman rekommendationen från kommittén att samla in statistik byggd på breddad datainsamling med olika indikatorer på etnisk mångfald.

Afrosvenskar är en rasgrupp på snabb tillväxt. Bristen på framsteg avseende vårt likvärdiga åtnjutande av grundläggande rättigheter gör att ännu fler svenskar lever i marginalisering på grund av rasdiskriminering, både i absoluta tal och som en andel av befolkningen.

¹Regeringskansliet, *Åtgärdsprogram mot afrofofi 2022*

EN SKRÄMMANDE OCH VÄXANDE RASLIG OJÄMLIKHET

I rapporten "*Afrofobi – en kunskapsöversikt över afrosvenskars situation*" publicerades den första auktoritativa uppskattningen över antalet afrosvenskar. Den byggde på registerdata från folkbokföringsregistret. Med ledning av samma metod beräknar huvudförfattaren Tobias Hübinette att afrosvenskar den 31 december 2021 utgjorde cirka 350 000 personer vilket nästan innebär en fördubbling på bara ett decennium.

- Ca 60 % är utrikes födda & ca 40 % är inrikes födda
- Ca 15 % är inrikes födda mixade & ca 1,5 % är utrikes födda adopterade
- Ca 60 % har bakgrund vid Afrikas horn (Somalia, Eritrea, Etiopien och Djibouti)
- De utgör 3,4 % (jfr 1,9 % 2010) av hela den svenska totalbefolkningen
- De utgör 10 % (jfr 7 % 2010) av den svenska utländsk bakgrund-befolkningen
- Det utgör 25 % (jfr 17 % 2010) av invånarna med bakgrund i Afrika, Asien eller Sydamerika

Med anledning av åttaårsdagen av utgivningen av afrofobirapporten publicerade Hübinette på sin webbsida sin bedömning av den nuvarande situationen för afrosvenskar där

han konstaterar att "*afrosvenskar är fortsatt den minoritet som utan konkurrens utsätts för hatbrott allra mest proportionellt sett, liksom den grupp som antagligen diskrimineras allra mest (antagligen tillsammans med de svenska romerna) och är den mest marginaliserade gruppen i alla upptänkliga socioekonomiska utfallssammanhang (och återigen antagligen tillsammans med de svenska romerna)*"².

Den inhemska antidiskrimineringslagstiftningen räcker således inte till för att bemöta diskrimineringen mot afrosvenskar men definitionen av rasdiskriminering i artikel 1.1 i konventionen erbjuder ett bredare skydd. Genom Sveriges inhemska antidiskrimineringslagar kan individer endast åberopa diskriminering i specifika situationer som när de söker jobb eller söker tillträde till offentliga lokaler. Konventionen har i stället en bred strukturell syn på rasdiskriminering som omfattar alla former – framför allt återkommande och sammansatta former – av interpersonell, social, institutionell och annan samhällslig "*särskiljning, uteslutning, begränsning eller preferens*" baserad på ras "*som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännande, åtnjutande eller utövande på lika villkor av mänskliga rättigheter*"

² <https://tobiashubINETTE.wordpress.com/2022/02/03/atta-ar-sedan-afrofobirapporten/>

och grundläggande friheter". Det kan röra sig om interpersonella, sociala, institutionella eller andra offentliga förhållanden där människor av afrikansk härkomst är mer benägna än vita européer att få sina lika rättigheter begränsade som vid anställning, boende, inom utbildning, i offentliga utrymmen, inom brottsbekämpning och så vidare. Kommitténs allmänna rekommendation 14 – om hur man tolkar artikel 1.1 i konventionen – betonar att oavsett orsakerna till sådana gruppskillnader är det de facto åtnjutandet av rättigheter som är avgörande. Därför är rasojämlighet i sig självt att förstå som rasdiskriminering och som något konventionsstaterna är förbundna att bekämpa.

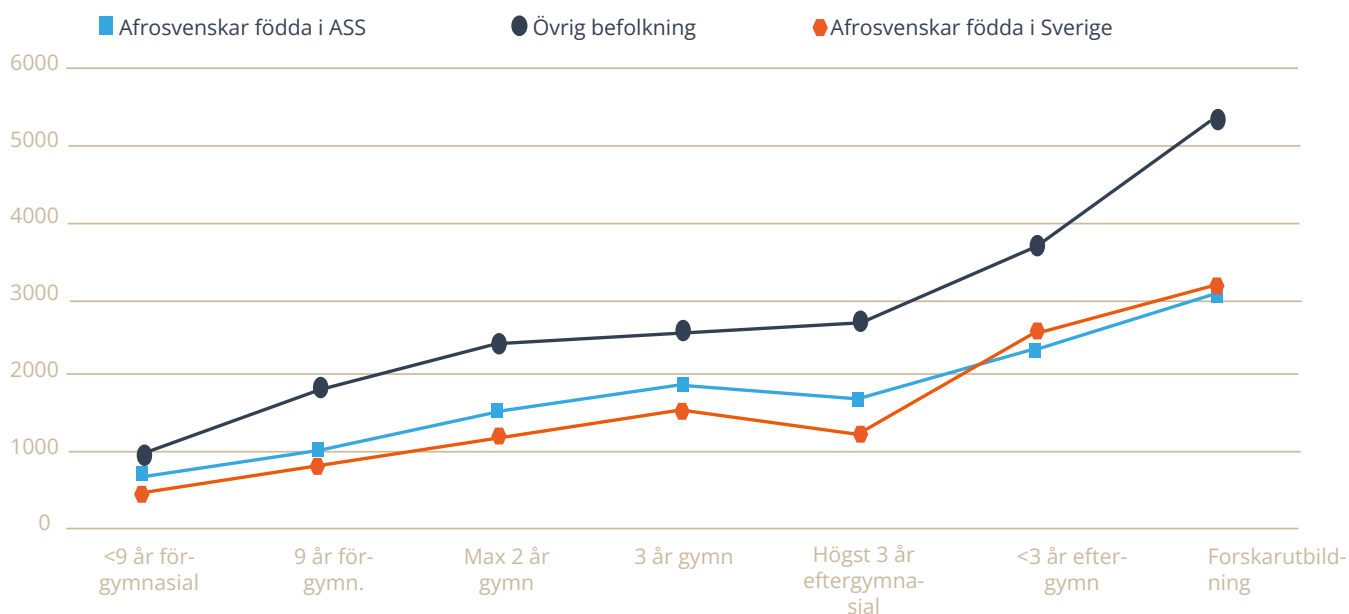
³ *Klassamhällets rasifiering i arbetslivet*, 2018

⁴ Länsstyrelsen, *Antisvart rasism och diskriminering*, 2019, s. 32.

fig 1. Löner (bruttolön) fördelat över utbildningsnivåer för afrosvenskar födda i Afrika söder om Sahara (ASS), afrosvenskar födda i Sverige med minst en förälder född i Afrika söder om Sahara och den övriga arbetsföra befolkningen i Sverige. Beräknat på population från hela Sverige⁴

Professor Anders Neergaard beskriver i rapporten *"Klassamhällets rasifiering i arbetslivet"*³ hur klyftorna i Sverige vuxit de senaste tre decennierna samtidigt som ojämlikheten tar sig ett alltmer rasligt uttryck. En närmare studie av svensk rasojämlighet avslöjar ett mönster kusligt likt de rasbiologiska hierarkier som den svenska vetenskapsmannen Carl von Linné lade fram redan på 1700-talet med vita på toppen och svarta människor längst ner i botten. Afrosvenskar är den rasgrupp i Sverige som uppvisar de sämsta livsvillkoren sett till en rad välfärdsindikatorer. Ojämlikheten beror till stor del på rasdiskriminering på arbetsmarknaden som sänker afrosvenskars ekonomiska standard, vilket i sin tur har effekter på andra områden och som i sin tur ger afrosvenskar sämre förutsättningar att ta sig fram på arbetsmarknaden. Rasdiskriminering är på så sätt ett självupprätthållande system som förstärks om inte särskilda åtgärder vidtas för att bryta den onda cirkeln av diskriminering.

Bruttolön fördelat över utbildningsnivåerna

I studien *Antisvart rasism och diskriminering* definieras afrosvenskar som personer födda i länder i Afrika söder om Sahara eller personer med minst en förälder född i Afrika söder om Sahara. Det gör att det går att följa upp om det är någon skillnad i utfall på arbetsmarknaden mellan afrosvenskar och övriga svenskar samt mellan svenskfödda och utrikes födda afrosvenskar. Det visar sig att det för alla utbildningsnivåer finns ett lönegap mellan afrosvenskar och den övriga befolkningen som till huvudsak består av vita svenskar. Med ökande utbildningsnivå växer lönegapet till afrosvenskarnas nackdel oavsett om de är födda i Sverige eller inte. En person ur den övriga befolkningen med treårig eftergymnasial utbildning har i genomsnitt 50 procent högre bruttolön än svenskfödda afrosvenskar med motsvarande utbildning. Som jämförelse kan nämnas att det ojusterade lönegapet mellan män och kvinnor 2021 – där ingen hänsyn tagits till skillnader i utbildningsnivå – är 9,9 procent⁵. Etnisk diskriminering enligt lagstiftningen innebär att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, eller att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer på ett sätt som går att koppla till etnisk tillhörighet. Det räcker inte till som ett ramverk för att förstå och ännu mindre bekämpa den ojämlikhet som studien presenterar. Studien beskriver i stället hur olika strukturella mekanismer

förklarar ojämlikheter som att afrosvenskar vid samma utbildningsnivå har högre arbetslöshetstal, oftare är överkvalificerade för de jobb de har, oftare arbetar inom sektorer med generellt lägre löner och, som framgår nedan i statistiken om andelen chefer, har en mycket sämre karriärutveckling än övriga befolkningen.

Utbildning	Grupp	Andel chefer	Medellön chefer (100kr)
3 år gymnasium	Övriga	3,3%	5064,7
	ASSA	0,5%	3531,7
	ASSv	0,4%	5170,9
3 år eftergymnasial	Övriga	8,2%	6889,8
	ASSA	1,8%	5197,3%
	ASSw	1,6%	4632,8%

fig 2. Andel med chefsposition baserat på födelseland – afrosvenskar födda i Afrika söder om Sahara (ASS), afrosvenskar födda i Sverige med minst en förälder född i Afrika söder om Sahara och övriga befolkningen – och utbildningsnivå samt medelbruttolön för olika nivåer av utbildning relaterat till födelseland⁶.

Den svenska arbetsmarknaden präglas i hög grad av horisontell segregering och afrosvenskar tenderar att ha lågstatusyrken även i förhållande till utbildningsnivå, och det omvända förhållandet gäller för afrosvenskars representation i högstatusyrken. Det visar sig också att även inom de respektive yrkesgrupperna har afrosvenskar väsentligt lägre löner i genomsnitt än övriga svenskar.

⁵ Medlingsinstitutet, *Löneskillnader mellan kvinnor och män* 2021, s. 13.

⁶ Länsstyrelsen, *Antisvart rasism och diskriminering*, 2019, s. 37.

Grupp	Lågstatusyrken	Högstatusyrken	Medellön lågstatus (100 kr)	Medellön högstatus (100 kr)
Övriga befolkningen	11,9%	4,4%	2050,3	5152,3
Afrsv födda ASS	18,5%	0,9%	1547,2	4273,7

fig 3. (t.v.) Andel med låg- och högstatusyrke baserat på födelse-land och utbildningsnivå – afrosvenskar födda i Afrika söder om Sahara (ASS), afrosvenskar födda i Sverige med minst en förälder född i Afrika söder om Sahara och övriga befolkningen – samt medelbruttolön för olika nivåer av utbildning relaterat till födelse-land⁷.

Arbetsmarknaden präglas även i hög grad av vertikal segregering. För afrosvenskar innebär det att de har svårare än övriga befolkningen att avancera till högre befattningar med högre status och lön som motsvarar deras utbildningsnivå. Det gäller även då afrosvenskar är lika eller mer meriterade för den eftertraktade

Ekonomisk standard 2019 för personer födda utanför Europa efter födelseregion

Medianvärde
(1000 kr)

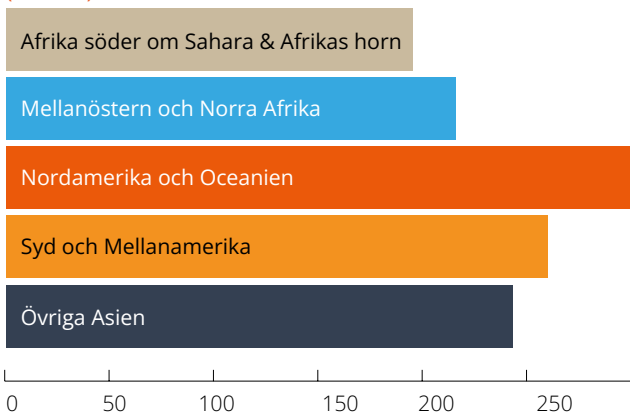

fig 4. Ekonomisk standard 2019 för personer födda utanför Europa (som bott minst 10 år i Sverige) efter födelseregion. Det ska jämföras med medianvärdet för ekonomisk standard för svenskfödda med två svenskfödda föräldrar som är drygt 300 000 kr/år⁹.

Ekonomisk standard är ett mått som kombinerar hushållets inkomster med dess försörjningsbörda. När man delar in utrikes födda efter födelseregion är skillnaderna mellan grupperna relativt stora. Högst ekonomisk standard har den relativt lilla grupp som består av de som är födda i Nordamerika och Oceanien. De har en ekonomisk standard som ligger drygt 1 procent under gruppen med svensk bakgrund. Lägst ekonomisk standard har gruppen som består av födda i Afrika söder om Sahara som ligger på 64 procent av vad gruppen med svensk bakgrund har¹⁰.

Ekonomisk standard 2019 för personer födda i Sverige med utomeuropeisk bakgrund efter föräldrarnas födelseregion

Medianvärde
(1000 kr)

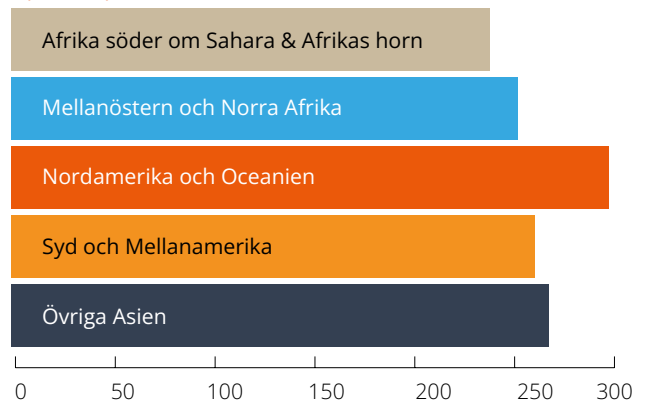

fig 5. Ekonomisk standard 2019 för personer födda i Sverige med minst en förälder född utanför Europa efter födelseregion. Det ska jämföras med medianvärdet för ekonomisk standard för svenskfödda med två svenskfödda föräldrar som är drygt 300 000 kr/år¹¹.

Även om en viss inhämtning sker går det att konstatera att skillnaderna mellan människor som rasifieras som icke-vita och vita svenskar består när andra generationens svenskar med utomeuropeisk bakgrund ställs mot jämförelse-

⁷ ibid, s. 38
⁸ ibid, s. 32
⁹ ibid, s. 32

¹⁰ Ibid
¹¹ ibid, s. 32

index som är svenskfödda med två svenskfödda föräldrar. Andra generationens afrosvenskars ekonomiska standard är 77 procent av den för svenskfödda med två svenskfödda föräldrar. Medianvärdet för Nordamerika och Oceanien når 98 procent av medianvärdet för de med svensk bakgrund. Andra generationens svenskar med utomeuropeisk bakgrund är något yngre i genomsnitt än gruppen med två svenskfödda föräldrar och därför behöver en viss åldersjustering av siffrorna göras. Men även efter att detta gjorts står det helt klart att vithet sammanfaller med ekonomiskt välstånd oavsett var personer eller deras föräldrar är födda och att rasliga mönster av ojämlikhet består över generationer i Sverige. I Sveriges tjugofjärde och tjugofemte rapport till kommittén hänvisar regeringen till SCB och skriver att "en analys av födelseregioner visar att de oförklarade inkomstskillnaderna vanligen är störst för kvinnor och män födda i Afrika söder om Sahara respektive för kvinnor och män födda i Sverige med minst en förälder född i Afrika söder om Sahara"¹².

Studier av ojämlikhet som stannar vid inkomster missar att skillnader i förmögenhet kan spela en minst lika stor roll för att forma människors livsmöjligheter och deras åtnjutande av rättigheter. Förmögenheten är en buffert som kan användas för att ta sig igenom en tillfällig svår tid men framför allt kan den användas för att ackumulera ännu mer kapital och det kan föras ner till nästa generation och öppna upp möjligheter som barn till föräldrar utan kapital

Boende upplåtelseform				
	Ägande & borätt		Hyresrätt	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Afrika söder om Sahara	23,3	26,8	72,1	70,5
Mellanöstern och norra Afrika	39,8	40,9	56,9	56,6
Syd & Mellanamerika	45,2	49,4	51	47,7
Övriga Asien	52,2	60,1	44	36,7
USA, Kanada & Oceanien	71,7	73,9	24,2	22,5
Sverige 1	51,5	50,6	44,8	45,8
Sverige 2	72,9	72,1	24	25,1

fig 6. Andel boende efter upplåtelseform 31 december 2021 fördelat på födelseregioner (personer som bott minst 10 år i Sverige) samt födda i Sverige med minst en förälder född i ett utomeuropeiskt land (Sverige 1) och födda i Sverige med två föräldrar födda i Sverige (Sverige 2).

saknar. Sedan förmögenhetsskatten avskaffades förs inte längre statistik över svenskars förmögenheter, men det är däremot känt att det mesta av svenskars sparande är investerat i deras boende. Journalisten Andreas Cervenka redogör i sin bok *Girig-Sverige* för hur Sverige blivit det land där ojämlikheten växer snabbast i världen och hur det hänger ihop med en medveten politik för att öka värdet på fastigheter där resten av samhället subventionerar hemägarna genom att de får skatterabatter och genom den penningpolitik som förs¹³. Ägande- och bostadsrätter har ökat i värde med 800 procent på 25 år mellan 1990 och 2014. Det har lett till ett växande förmögen-

¹² Sveriges tjugofjärde och tjugofemte periodiska rapport till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering, 2023, punkt 8.

¹³ Andreas Cervenka, *Girig-Sverige: så blev folkhemmet ett paradys för de superrika*, 2022.

hetsgap mellan de som äger sitt boende och de som hyr. Av alla rasgrupper är afrosvenskar de som äger sitt boende i minst utsträckning. Vad man kan lära sig från andra länder är att rasojämlighet sett till förmögenhet snarare ökar än minskar om inte en aktiv politik för ökad jämlikhet förs¹⁴.

Boende antal trångbodda		
	Pojkar 0-19	Flickor 0-19
Afrika söder om Sahara	25,6%	30,8%
Mellanöstern och norra Afrika	22,7%	22,8%
Syd & Mellanamerika	5%	7,1%
Övriga Asien	7,9%	6,8%
USA, Kanada & Oceanien	5,4%	2%
Sverige 1	25,4%	25,8%
Sverige 2	3,6%	3,7%

fig 7. Andel trångbodda 31 december 2021 fördelat på födelseregioner (personer som bott minst 10 år i Sverige) samt födda i Sverige med minst en förälder född i ett utomeuropeiskt land (Sverige 1) och födda i Sverige med två föräldrar födda i Sverige (Sverige 2).

Trångboddhet påverkar barns hälsa, miljö och skolgång negativt. Det är mer än sju gånger så sannolikt att afrosvenska barn är trångbodda jämfört med vita barn¹⁵.

Andel ej behöriga elever till nationella programmet		
	Pojkar	Flickor
Afrika söder om Sahara	18,8%	21,2%
Mellanöstern och norra Afrika	16%	20,8%
Syd & Mellanamerika	12,5%	14,9%
Övriga Asien	9,4%	9,1%
USA, Kanada & Oceanien	4,2%	
Sverige 1	12,8%	11,6%
Sverige 2	8,8%	7,1%

fig 8. Andel ej behöriga elever som gick ut niondeklass våren 2021 fördelat på födelseregioner (som bott minst 10 år i Sverige) samt födda i Sverige med minst en förälder född i ett utomeuropeiskt land (Sverige 1) och födda i Sverige med två föräldrar födda i Sverige (Sverige 2)

Diagrammet visar andelen elever som gick ut nionde klass 2019 och inte blev behöriga till nationella gymnasieprogram. Notera att statistiken bara omfattar utrikes födda barn som bott minst 10 år i Sverige. Med andra ord rör det sig om barn som flyttat till Sverige när de varit mycket unga och genomgått hela eller nästan hela grundskolan i Sverige. Utrikes födda afrosvenska barn hade störst sannolikhet (18,8 procent) av alla barn att inte bli behöriga till nationella gymnasieprogram.

¹⁴ Camner-McKey, L., *Federal Reserve Bank of Minneapolis – How the Racial Wealth Gap has Evolved and why it Persists*, 2022.

¹⁵ CAMM, *Trångboddhet i förhållande till barns hälsa, miljö och skolgång*, 2020.

AFROSVENSKARNAS RIKSORGANISATIONENS REKOMMENDATIONER

I. **Kommittén bör**, i enlighet med artikel 2 i konventionen, rekommendera att Sverige ålägger offentliga institutioner att, som en del av deras skyldighet att beakta och skydda mänskliga rättigheter i verksamheten, ha uppföljningsmekanismer byggda på breddad datainsamling med olika indikatorer på etnisk mångfald. Metoden bör bygga på att låta de tillfrågade svara anonymt och välja hur de vill identifiera sig själva, för att på så sätt ta fram tillfredsställande empiriskt underlag till strategier för att uppfylla allas lika åtnjutande av rättigheterna i konventionen och underlätta uppföljningen av detta. Metoden kallas ofta jämlikhetsdatametoden. Åläggandet att tillämpa jämlikhetsdatametoden bör till att börja med riktas mot Polisen, Statens institutionsstyrelse, socialtjänsten, skolan, universiteten och vården. (Förklaring: punkt 1–9)

II. **Kommittén bör** rekommendera att Sverige i enlighet med kommitténs generella rekommendation 34 uttryckligen erkänner att människor av afrikansk härkomst är särskilt utsatta för rasdiskriminering och därför har rätt till särskilda åtgärder, som individer och som kollektiv, för att främja och fullt ut skydda deras mänskliga rättigheter. För att underlätta implementeringen av detta i offentliga verksamheter bör Sverige :

a) tillgripa skyndsamma åtgärder för en fullständig implementering av kommitténs generella rekommendation 32 om omfattningen och meningen av särskilda åtgärder

b) skicka tydligare signaler om vilka grupper särskilda åtgärder mot rasism kan utformas kring genom att i ännu fler sammanhang operationalisera kategorierna i regeringens uppdrag till SCB att undersöka livsvillkoren för människor som löper förhöjd risk att drabbas av rasism. De definieras som personer med bakgrund i Afrika söder om Sahara och Afrikas horn, Mellanöstern och norra Afrika, Syd- och Mellanamerika, övriga Asien samt Nordamerika och Oceanien

c) uttryckligt uppdra åt offentliga institutioner att tillämpa det rättighetsbaserade arbetssättet – också kallat jämlikhetsintegrering – med avseende på diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet i sina verksamheter och rapportera till regeringen om resultatet av den åtgärden

d) uttryckligt kommunicera till offentliga institutioner att jämlikhetsdatametoden är ett verktyg för implementering av jämlikhetsintegrering som inte kan ersättas av metoder som inte operationaliserar ras- eller etniska kategorier. (Förklaring: punkt 10–22)

III. **Kommittén bör** rekommendera att Sverige implementerar en robust politik mot den etniska boendesegregationen, inriktad mot en bred socioekonomisk upprustning men som även tar rasgrupp i beaktande så kompletterande insatser kan riktas mot speciellt drabbade rasgrupper. Till de åtgärder regeringen kan överväga hör

a) att mål sätts upp för ökat afrosvenskt bostadsägande kopplat till åtgärder som gör det lättare för afrosvenskar att få bostadslån. Det kan röra sig om speciellt stöd för kontantinsatser eller andra åtgärder för att ge afrosvenskar tillgång till överkomliga krediter

b) riktade statliga investeringar mot social och ekonomisk upprustning av socialt utsatta rassegregerade områden.

c) att stärka kunskapen om boendesegregationens mekanismer genom att tilldela en lämplig myndighet uppdraget att beskriva och analysera den socioekonomiska boendesegregationen och dess utveckling med ett antirasistiskt perspektiv samt föreslå åtgärder

d) att verka för ett ökat byggande av hyresrätter till överkomliga priser för att hantera den oproportionerligt höga kostnadsbördan och bostadsinstabiliteten som afrosvenska hushåll drabbas av.

(Förklaring: punkt 23-30)

IV. För att Sverige effektivt med alla lämpliga medel ska kunna uppfylla sina förpliktelser i enlighet med artikel 4 i konventionen, bör kommittén rekommendera Sverige att

a) den svenska straffrättsliga hatbrottslagstiftningen ändras på så sätt att det framgår av lag eller förordning vad som utgör ett hatbrottsmotiv och vilka omständigheter som ska beaktas vid prövningen av om ett sådant föreligger

b) den svenska straffrättsliga hatbrottslagstiftningen kompletteras med införandet av fler sådana huvudbrott, likt hets mot folkgrupp och olaga diskriminering, där den rasistiska eller i övrigt hatiska komponenten är en del av själva brottsbeskrivningen

c) den straffrättsliga hatbrottslagstiftningen kompletteras med en civilrättslig konstruktion som innebär att ett brott eller annan handling kan fastställas som rasistiskt motiverad om omständigheterna gör att så är antagligt, utan att det för den delen innebär att den person som har utövat gärningen eller handlingen lider straffrättsliga konsekvenser. Nämnad konstruktion bör innebära att den som har lidit skada av en sådan gärning eller handling tillerkänns rätt till ersättning, vård och andra former av upprättelse

d) den svenska regeringen vidtar åtgärder för att utbilda domare om rasism, dess specifika uttryck, logiker och mångfacetterade manifestationer

e) den svenska regeringen vidtar åtgärder för att aktivt öka andelen afrosvenskar och icke-vita personer som arbetar inom rättsväsendet och särskilt inom rättskipningen

f) frågan om huruvida brännandet av Koranen utgör hets mot folkgrupp avgörs i domstol

g) bestämmelsen om hets mot folkgrupp stärks på ett sådant sätt att den ger ett effektivt skydd mot indirekta uttryck, så som symboler, bilder och beteenden

h) lagstiftningsarbetet kring införandet av ett förbud mot rasistiska organisationer läggs ner.

(Förklaring: punkt 31-59)

V. För att Sverige effektivt med alla lämpliga medel ska kunna uppfylla sina förpliktelser i enlighet med artikel 5 i konventionen, bör kommittén rekommendera Sverige att

a) agera utifrån det som Brottsförebyggande rådet kommer fram till i sin granskning av förekomsten av diskriminerande praktiker i Polismyndighetens arbete

b) den svenska lagstiftningen, framför allt 13 § PolisL, ordningsvaktlagen och lagen om omhändertagande av berusade personer ändras på ett sådant sätt att det diskretionära utrymmet för brottsbekämpande, brottsförebyggande och ordningshållande myndigheter eller tjänstepersoner inskränks

c) lagförslagen om utökade befogenheter för brottsbekämpande och brottsförebyggande myndigheter i gränsnära områden avskrivs

d) lagförslagen om utökade befogenheter för ordningsvakter m.m. avskrivs

e) lagförslagen om utökade befogenheter för ordningsvakter m.m. avskrivs.

(Förklaring: punkt 60-69)

VI. **Kommittén bör rekommendera att Sverige, i enlighet med artikel 5 i konventionen, vidtar åtgärder för att säkerställa afrosvenskars lika rätt till folkhälsa. Sverige bör därvidlag följa uppmaningarna i utprovet mot rasism i vården, nämligen att**

a) Patientnämnden och IVO inför diskriminering som ett särskilt tillsynsområde

b) all vårdpersonal fortbildas om hur rasism påverkar vården, både ur personal- och patientperspektiv

c) alla vårdutbildningar inkluderar moment om diskriminering, både ur personal- och patientperspektiv

d) alla vårdenheter har uppdaterade handlingsplaner för hur rasism på arbetsplatsen ska hanteras

e) anslagen till forskning om rasism inom vården ökar.

Vidare anser ASR att kommittén bör rekommendera Sverige att:

a) insamling av jämlikhetsdata hos Sveriges regioner påbörjas för att kunna kvalitetssäkra att vård på jämlika villkor erbjuds i alla regioner

b) sammanställning av data om ojämlik vård och hälsa integreras som en uppgift i Socialstyrelsens riktlinjer.

(Förklaring: punkt 70-84)

VII. **Kommittén bör** rekommendera att Sverige, i enlighet med skrivningarna kopplade till civila och politiska rättigheter i kommitténs generella rekommendation 34, vidtar åtgärder för att garantera afrosvenskar rätten att på lika villkor delta i det demokratiska beslutsfattandet genom att

a) främja en ökad medvetenhet bland afrosvenskar om vikten av deras aktiva deltagande i det offentliga och politiska livet och undanröja hinder för sådant deltagande

b) vidta alla nödvändiga åtgärder, inklusive särskilda åtgärder, för att säkerställa lika möjligheter till deltagande för afrosvenskar i alla politiska församlingar på nationell, regional och kommunal nivå.
(Förklaring: punkt 85-87)

VIII. **Kommittén bör** rekommendera att Sverige, i enlighet med artikel 6 i konventionen, förbättrar tillgången till effektiva rättsmedel genom att

a) reglerna om rättegångskostnader inom ramen för diskrimineringsmål ändras så att den som driver ett diskrimineringsmål ska betala motpartens kostnader endast om det är uppenbart att det inte har förelegat skäl att få saken prövad

b) göra en översyn av de regler som styr handläggningen av diskrimineringsmål i svensk domstol

c) genomföra de lagändringar och förslag på åtgärder som statens särskilda utredare föreslagit i slutbetänkandet *"Ett utökat skydd mot diskriminering"*¹⁶, framför allt förslaget att även brottsbekämpande myndigheter bör omfattas av samtliga förbud i diskrimineringslagen

d) genomföra de lagändringar och förslag på åtgärder som statens särskilda utredare föreslagit i slutbetänkandet *"Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen - aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området"*¹⁷. I synnerhet vad gäller förslagen om föreskriftsrätt och inrättande av föreskriftsråd hos DO samt förslagen som syftar till att effektivisera Nämnden mot diskriminering

(Förklaring: punkt 88-94)

IX. **Kommittén bör** rekommendera Sverige att göra positiv särbehandling med avseende på etnisk tillhörighet och religion tillåtet inom arbetslivet och högre studier i samma utsträckning som det för närvarande är tillåtet med hänsyn till kön. I synnerhet bör positiva särbehandlingsåtgärder genomföras på statliga myndigheter med målet på sikt att afrosvenskar och andra rasifierade grupper är representerade i proportion till sin andel i befolkningen.
(Förklaring: punkt 88-94)

X. **Kommittén bör** även rekommendera att Sverige utreder frågan om att låta kraven på lönekartläggning omfatta andra diskrimineringsgrunder än kön, i synnerhet etnisk tillhörighet samt religion och annan trosuppfattning.
(Förklaring: punkt 88-94)

¹⁶ Ett utökat skydd mot diskriminering (SOU 2021:94)

¹⁷ *"Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen - aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området"* SOU 2020:79.

XI. **Kommittén bör** rekommendera att Sverige, i enlighet med artikel 7 i konventionen, aktivt arbetar mot rasdiskriminering i skolväsendet genom att hörsamma Barnombudsmannens förslag på förebyggande åtgärder för att motverka rasism mot barn och unga och iakttäta kommitténs generella rekommendation 34 vilket innebär

a) ett systematiskt arbete för att förebygga och åtgärda rasism. Barn och unga ska vara delaktiga och involveras i arbetet, i allt från kartläggning till implementering och utvärdering

b) kunskapshöjande insatser bland ansvariga politiker, myndighetsanställda, skolpersonal och andra vuxna som fattar beslut om barn eller som arbetar nära barn

c) en förstärkning av det övergripande systematiska arbetet för att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses i skolmiljöer

d) att metoder och material som tagits fram för att exempelvis underlätta samtal om rasism används och utvecklas. Det behövs även mer kunskap om vilken effekt olika metoder och arbetssätt har i olika miljöer

e) en systematisk genomgång av allt språk i läroböcker som förmedlar stereotypa eller förnedrande bilder, anspelningar, ord eller åsikter om människor av afrikansk härkomst, och ersätta det med bilder, referenser, ord och åsikter som förmedlar budskapet om alla människors inneboende värdighet och jämlikhet

f) inkludering i läroböcker, på alla lämpliga nivåer, av kapitel om historia

och kulturer avseende människor med afrikansk härkomst och att bevara denna kunskap i museer och andra forum för kommande generationer, uppmuntra och stödja publicering och distribution av böcker och annat tryckt material, samt sända tv- och radioprogram om deras historia och kulturer.

(Förklaring: punkt 95-102)

XII. **Kommittén bör** rekommendera att Sverige uttryckligen erkänner, sprider, implementerar och rapporterar om åtgärder som vidtagits för att genomföra Durbandeklarationen och handlingsprogrammet (DDPA) i enlighet med kommitténs allmänna rekommendationer 28 och 33. Det gäller i synnerhet att Sverige

a) mot bakgrund av att en majoritet av afrosvenskarna är muslimer, erkänner de särskilt allvarliga problemen kopplade till religiösa fördomar och intolerans som drabbar människor av afrikansk härkomst genom att vidta politiska åtgärder utformade för att förhindra och eliminera all diskriminering på grund av religion och övertygelse.

b) som en form av reparations för Sveriges deltagande i det transatlantiska förslavandet av afrikaner, bidrar till finansieringen av CARICOM:s tiopunktsprogram för reparatorisk rättvisa. I tiopunktsprogrammet ingår en officiell ursäkt för de begångna brotten mot mänskligheten, skuldlettningar, teknologiöverföring, utrotning av analfabetism, ett utvecklingsprogram för ursprungsbefolkningar och ett program för att välkomna återvändandet till Afrika av ättlingar

till förslavade afrikaner.

(Förklaring: punkt 103-108)

XIII. **Kommittén** bör slutligen rekommendera att Sverige implementerar en politik mot rasdiskriminering i enlighet med kommitténs generella rekommendation 25 om den könsrelaterade dimensionen av rasdiskriminering och kommitténs generella rekommendation 34 om människor av afrikansk härkomst. Det har som effekt att afrosvenskar erkänns inte bara som en statistisk kategori, utan även som en socio-politisk kategori, kring vilken politiska åtgärder kan utformas. Exempel på sådana politiska åtgärder är att Sverige

a) implementerar åtgärder för att identifiera grupper av människor av afrikansk härkomst i Sverige genom insamling av jämlikhetsdata

b) ser över, antar och implementerar nationella strategier och program i syfte att förbättra situationen för människor av afrikansk härkomst och skydda dem mot diskriminering av såväl statliga myndigheter och offentliga tjänstemän som privatpersoner, grupper eller organisationer

c) uppmuntrar och utvecklar lämpliga metoder för kommunikation och dialog mellan grupper av människor av afrikansk härkomst och/eller deras representanter och relevanta statliga myndigheter

d) vidtar nödvändiga åtgärder, i samarbete med det civila samhället och medlemmar av drabbade grupper, för att utbilda befolkningen som helhet i en anda av icke-diskriminering, respekt för

andra och tolerans, särskilt när det gäller människor av afrikansk härkomst

e) i sin politik och i sina handlingar erkänner de negativa effekterna av de oförrätter som drabbat människor av afrikansk härkomst historiskt, genom framför allt kolonialism och den transatlantiska slavhandeln, vars effekter fortsätter att missgynna människor av afrikansk härkomst idag

f) implementerar åtgärderna ovan med ett konsekvent intersektionellt förhållningssätt som inkluderar ett genusperspektiv i analyser och åtgärder.

(Förklaring: punkt 109-115)

ARTIKEL 2

SVERIGES INSATSER FÖR ATT BEKÄMPA RASDISKRIMINERING

Befolkningsstatistik

1. **Kommittén bör**, i enlighet med artikel 2 i konventionen, rekommendera att Sverige ålägger offentliga institutioner att, som en del av deras skyldighet att beakta och skydda mänskliga rättigheter i verksamheten, ha uppföljningsmekanismer byggda på breddad datainsamling med olika indikatorer på etnisk mångfald. Metoden bör bygga på att låta de tillfrågade svara anonymt och välja hur de vill identifiera sig själva, för att på så sätt ta fram tillfredsställande empiriskt underlag till strategier för att uppfylla allas lika åtnjutande av rättigheterna i konventionen och underlätta uppföljningen av detta. Metoden kallas ofta jämlikhetsdatametoden. Åläggandet att tillämpa jämlikhetsdatametoden bör till att börja med riktas mot Polisen, Statens institutionsstyrelse, socialtjänsten, skolan, universiteten och vården

Förklaring

2. I sin tjugofjärde och tjugofemte periodiska rapport konstaterar Sverige återigen att *”övergripande uppgifter om befolkningens sammansättning och levnadsförhållanden utgör ett viktigt och många gånger nödvändigt underlag för att utforma och följa upp regeringens politik”*, skillnaden är att den här gången backas det upp med flera viktiga initiativ som genom-

förts på området. ASR välkomnar vad vi ser som en klar förbättring i Sveriges förhållningssätt till statistikens roll i arbetet mot diskriminering. Exempel på sådana initiativ är rapporterna *”Antisvart rasism och diskriminering”*¹⁸ och *”Ekonomiska villkor för personer med bakgrund utanför Europa”*¹⁹. Båda dessa rapporter bygger på kvantitativa analyser som utgår från registerdata baserade på födelse-land eller föräldrars födelseländer. De visar med tydlighet att afrosvenskar är den rasgrupp som är mest utsatt för strukturell diskriminering på arbetsmarknaden och den socioekonomiskt mest marginaliserade rasgruppen.

3. Sådana kartläggningar ger ett värdefullt underlag för att utforma politik för att säkra allas lika åtnjutande av rättigheterna i konventionen, men annan kartläggning behövs för att ge en mer fullständig bild som kan ligga till grund för utveckling av verksamheter. I kunskapsöversikten *”Erfarenheter av rasism i kontakt med svenska myndigheter och andra offentliga verksamheter”*²⁰ konstateras att afrosvenskar och andra ras- och etniska grupper utsätts för rasdiskriminering i mötet med offentliga verksamheter som Polisen, Statens

¹⁸ Länsstyrelsen, 2018.

¹⁹ SCB, 2022.

²⁰ Forum för levande historia, 2021.

institutionsstyrelse, socialtjänst, skola, universitet och vården. För att förstå rasdiskrimineringens uttryck och omfattning behövs metoder som faktiskt kartlägger människors erfarenheter baserat på vad de själva rapporterar.

4. Redan i kommitténs slutsatser avseende Sveriges kombinerade tjugoundra och tjugotredje periodiska rapport rekommenderas Sverige att *”bredda sin datainsamling genom att använda olika indikatorer på etnisk mångfald och genom att låta de tillfrågade svara anonymt och välja hur de vill identifiera sig själva, för att på så sätt ta fram tillfredsställande empiriskt underlag till strategier för att förbättra allas lika åtnjutande av rättigheterna i konventionen och underlätta uppföljningen av detta”*. ASR har länge varit en förespråkare för att just sådana data insamlas eftersom de möjliggör en kartläggning av likvärdighet gällande afrosvenscars och andra rasgruppers åtnjutande av rättigheter i mötet med offentlig verksamhet som de ovan nämnda (se Afrosvenska agendan inför valen 2014 och ASR:s alternativa rapport till Sveriges 23:e och 24:e rapport). Det har tidigare felaktigt hävdats – av exempelvis SCB – att sådan datainsamling är olaglig i Sverige²¹. Faktiskt konstaterades redan i utredningen *”Statistikens roll i arbetet mot diskriminering”*²² att en sådan datainsamling inte bara är laglig utan önskvärd för att Sverige ska kunna uppfylla sina åtaganden att skydda individer och grupper från att utsättas för diskriminering.

²¹ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/scb-v-forslag-inte-forenligt-med-lagen>

²² DO, 2012

²³ Att mäta rasism, 2022, s. 158.

5. I det pågående offentliga samtalet om statistikens roll i arbetet mot diskriminering har Balingsholmsmodellen lanserats som ett alternativ till metoden kommittén rekommenderar och som populärt benämns *”jämlighetsdatametoden”*. Men skaparna av Balingsholmsmodellen konstaterar själva i antologin *”Att mäta rasism”* att den inte kan användas på det sättet. Den är inte tänkt som en administrativ praktik för att exempelvis en vårdcentral, en kommun eller ett polisdistrikt ska kunna följa upp ojämlikheter i verksamheten kopplade till hudfärg och etnicitet. I stället är den tänkt att stanna i forskares händer för att användas vartannat eller vart tredje år, anpassat till Sveriges periodiska rapporter som uppföljningssystem i arbetet mot rasism i Sverige²³.

6. Balingsholmsmodellen går också emot konventionen och kommitténs generella rekommendation 34 med sitt insisterande på att inte operationalisera ras- och etniska kategoriseringar. Det osynliggör grupper som drabbas av rasdiskriminering och omöjliggör ett systematiskt och evidensbaserat arbete mot rasism i verksamheter. Lydelsen i rekommendationen är följande:

7. *”Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna vidtar åtgärder för att identifiera grupper av människor av afrikansk härkomst som bor i deras territorier, särskilt genom insamling av disaggregerade uppgifter om befolkningen, med kommitténs generella rekommendationer i åtanke, särskilt generella rekommendationen nr 4 (1973) om befolkningens demografiska sammansättning*

(art. 9); 8 (1990) om identifiering med en viss ras eller etnisk grupp (art. 1, §§ 1 och 4), och 24 (1999) om rapportering av personer som tillhör olika raser, nationella/etniska grupper eller ursprungsbefolkningar (art. 1)."

8. I sin tjugofjärde och tjugofemte periodiska rapport framhåller Sverige återigen att landet har en restriktiv syn på statistik och datainsamling i förhållande till bland annat de nationella minoriteterna, men konstaterar också att det är viktigt att visa lyhördhet inför olika gruppers förutsättningar och behov, och därmed att samla in kunskap om människors livsvillkor på olika sätt.

9. ASR har därför tidigare funnit anledning att vara mycket tydliga med att andra minoritetsgruppers tveksamhet till jämlikhetsdata aldrig får fungera som ett svepskäl för att förneka de rasgrupper som vill kartlägga och följa upp effekterna av rasism. Nu ser vi också anledning att tydligt säga att vi inte accepterar att en metodologi för att studera rasism avsedd för akademien får användas som svepskäl av offentliga institutioner för att underlåta att ta fram jämlikhetsdata i sina verksamheter för fullbordandet av sin skyldighet att beakta mänskliga rättigheter, däribland principen om icke-diskriminering.

Särskilda åtgärder

10. **Kommittén** bör rekommendera att Sverige i enlighet med kommitténs generella rekommendation 34 uttryckligen erkänner att människor av afrikansk härkomst är särskilt utsatta för rasdiskriminering och därför har rätt till särskilda åtgärder, som individer och som kollektiv, för att främja och fullt ut skydda deras mänskliga rättigheter. För att förenkla implementeringen av detta i offentliga verksamheter bör Sverige

- tillgripa skyndsamma åtgärder för en fullständig implementering av kommitténs generella rekommendation 32 om omfattningen och meningen av särskilda åtgärder
- skicka tydligare signaler om vilka grupper särskilda åtgärder mot rasism kan utformas kring, genom att i ännu fler sammanhang operationalisera kategorierna i regeringens uppdrag till SCB att undersöka livsvillkoren för människor som löper förhöjd risk att drabbas av rasism. De definieras som personer med bakgrund i Afrika söder om Sahara och Afrikas horn, Mellanöstern och norra Afrika, Syd- och Mellanamerika, övriga Asien samt Nordamerika och Oceanien
- uttryckligt uppdra åt offentliga institutioner att tillämpa det rättighetsbaserade arbetssättet – även kallat jämlikhetsintegrering – med avseende på diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet i sina verksamheter och rapportera till regeringen om resultatet av den åtgärden
- uttryckligt kommunicera till offentliga institutioner att jämlikhetsdatametoden är ett verktyg för implementering av jämlikhetsintegrering som inte kan

ersättas av metoder som inte operationaliserar ras- eller etniska kategorier.

Förklaring

11. I sin nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott konstaterar regeringen korrekt att rasism inte bara handlar om individers fördomar och motvilja utan är ett strukturellt fenomen:

Regeringen använder begreppet strukturell rasism i betydelsen att rasistiska handlingar inte alltid baseras på en individs politiska övertygelse utan kan ske omedvetet. Det innebär att rasism, i olika former, finns som en del av samhällets strukturer. Det får till följd att människor får olika tillgång till rättigheter och möjligheter, makt och inflytande, på grund av andras medvetna eller omedvetna föreställning om en individs grupptillhörighet. Ett strukturellt perspektiv innebär också att individuella fall av diskriminering eller hatbrott inte ska ses som isolerade händelser utan ingår i ett större sammanhang.²⁴

12. Och som rasismforskarna Martin Wolgast och Sima Wolgast visat är den strukturella rasismen i Sverige dynamisk, det vill säga att den ackumuleras sekventiellt över en livstid och över generationer²⁵. Den är alltså självupprätthållande och permanentar på det sättet

mönster inom alla stora samhällsområden som leder till ojämlikt åtnjutande av rättigheter och möjligheter mellan vita och rasifierade.

13. Vad vi fortfarande saknar är ett erkännande av rasismens strukturella natur i form av praktiska policyer som adresserar att rasism är strukturell och alltså inte kan lösas enbart med ett juridiskt förbud mot diskriminering och insatser som syftar till att förändra attityder. Vi syftar här på en politik som inkluderar särskilda åtgärder för att bryta ner rasismens strukturella och självupprätthållande natur.

14. I art. 2, § 4 av konventionen förklaras att *”särskilda åtgärder som enbart syftar till att trygga en godtagbar utveckling för sådana rasgrupper, etniska grupper eller enskilda personer som har behov av skydd för att på lika villkor kunna åtnjuta och utöva sina mänskliga rättigheter och grundläggande friheter skall inte betraktas som rasdiskriminering, så länge dessa åtgärder inte leder till att olika rättigheter bibehålls för olika rasgrupper eller att de består när deras syften har uppnåtts”*.

²⁴ Regeringskansliet, *Samlat grepp mot rasism och hatbrott*, 2016, s. 11.

²⁵ *Vita privilegier och diskriminering – processer som vidmakthåller rasifierade ojämlikheter i arbetslivet*, 2021 s. 23–24.

15. I kommitténs generella rekommendation 32 om meningen och omfattningen av särskilda åtgärder förklaras närmare betydelsen av särskilda åtgärder och nödvändigheten för konventionsstaterna att implementera särskilda åtgärder. Kommittén påminner om detta i sina slutsatser avseende Sveriges kombinerade tjuogoandra och tjugotredje periodiska rapport.

14. Kommittén konstaterar att konventionsstaten står fast vid sitt beslut att inte vidta särskilda åtgärder. Kommittén påminner om sin tidigare rekommendation (se CERD/C/SWE/CO/19-21 punkt 8) och är fortsatt oroad över att bristen på erkännande av nyttan av särskilda åtgärder kan vidmakthålla de effekter som strukturell diskriminering har på sårbara grupper och hindra att rättigheterna i konventionen genomförs fullt ut.

15. Kommittén påminner om sin allmänna rekommendation nr 32 (2009) om innebörden och omfattningen av särskilda åtgärder i konventionen och rekommenderar att konventionsstaten omprövar sin inställning till särskilda åtgärder som ett medel för att hantera de effekter som strukturell diskriminering har på sårbara grupper i konventionsstaten.

16. Kommitténs påminnelse grundar sig i att Sveriges tidigare svar på området varit otillfredsställande, men ändå åberopar Sverige i senaste rapporten återigen svaret från sin tjuogoandra och tjugotredje rapport (punkt

80–83) för Sveriges ställning i frågan om positiv särbehandling. Där menar regeringen att positiv särbehandling är ett omstritt begrepp som saknar en definition i svensk lagstiftning och att ingen enhetlig definition heller finns i internationella dokument. Sen redogörs för att positiv särbehandling på grunden etnisk tillhörighet ändå tillämpas *”inom arbetsmarknadspolitiken vid start eller bedrivande av näringsverksamhet och inom vissa delar av utbildningsväsendet”*. Regeringen förklarar att *”det diskrimineringsförbud som finns på dessa områden innebär inget hinder mot åtgärder som är ett led i strävanden att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet”*. Däremot finns inte ett sådant undantag från diskrimineringsförbudet inom arbetslivet och för andra samhällsområden och skälen till det uppges, något motsägelsefullt, vara att *”positiv särbehandling strider mot principen om likabehandling, svårighet att avgränsa målgrupper, vilka kriterier som ska ligga till grund för en arbetsgivares bedömning, etnisk registrering (integritetsproblem), vilka etniska grupper som bör omfattas av en positiv särbehandling, risk för konflikt mellan individ och grupp samt att det är rättsosäkert och oförutsägbart”*.

17. Sverige som konventionsstat motsätter sig med sitt svar öppet kommitténs rekommendation vilket i sig är anmärkningsvärt. Speciellt som flera av Sveriges invändningar redan är besvarade. I den generella rekommendationen 32 om omfattningen och meningen av särskilda åtgärder förklaras ingående vad som menas med särskilda åtgärder och att det inte är att betrakta som ett avsteg från principen

om likabehandling. Enligt 2 kap 2 § DL är dessutom positiv särbehandling tillåtet i arbetslivet i Sverige när det gäller åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män och som avser annat än löne- eller andra anställningsvillkor. Så Sverige kan inte åberopa något principiellt argument mot särskilda åtgärder på grundval av etnisk tillhörighet. De andra invändningarna är mer eller mindre verkliga utmaningar. Men utmaningar är i sig själva inte en grund för konventionsstater att underlåta att så skyndsamt som möjligt uppfylla sina skyldigheter, bara en förklaring till att det ibland kan ta längre tid.

18. Storbritannien utgår i sina dataskyddslagar från samma dataskyddsförordning (GDPR) som Sverige men där implementeras en politik som är mer i linje med kommitténs generella rekommendation 32. Den brittiska diskrimineringslagen föreskriver att arbetsgivare och liknande får behandla någon mer fördelaktigt med avseende på utnämning eller befordran om den personen tillhör en underrepresenterad skyddad grupp och att göra det hjälper till att övervinna relaterade nackdelar eller underrepresentation av personer från den gruppen²⁶. Skillnaden mellan Sveriges och Storbritanniens förhållningssätt är att man där är mer konsekventa och inte gör skillnad mellan kön och andra diskrimineringsgrunder. Storbritannien har därmed överkommit de hinder i vägen som Sverige räknar upp för att tillämpa positiv särbehandling med diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet som utgångspunkt.

19. I Storbritannien bevakas dessutom genomgående olika gruppers likvärdiga åtnjutande av rättigheter utifrån alla diskrimineringsgrunder. Staten visar en tydlighet genom att uppmana myndigheter att använda sig av 18 definierade etniska kategorier för uppföljning av diskriminering och lika rättigheter i verksamheterna. På den statliga webbplatsen gov.uk presenteras dessa data och de kan användas för uppföljning av effektivitet av insatser mot rasdiskriminering och till periodiska rapporter till kommittén²⁷. Storbritanniens tillvägagångssätt kan tjäna som modell för Sverige även om tillämpliga ras- och etniska grupper behöver avgöras i en svensk kontext.

20. Genom att Sverige har ratificerat internationella konventioner som ICERD är staten skyldig att skydda mänskliga rättigheter och då medföljer skyldigheten att upprätthålla principen om icke-diskriminering. Alla offentliga aktörer bär ett gemensamt och enskilt ansvar för att de mänskliga rättigheterna respekteras, skyddas och realiserar. Bland annat länsstyrelserna tillämpar ett rättighetsbaserat arbetssätt som är en metod för att ta hänsyn till de mänskliga rättigheterna i pågående verksamhet. Det är en metod som togs fram inom ramen för FN:s utvecklingsorgan²⁸.

21. Det rättighetsbaserade arbetssättet används mest genomgående i Sverige kopplat till jämställdhet mellan könen. Det är

²⁶ Equality Act 2010, Section s. 159

²⁷ <https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/>

²⁸ Länsstyrelserna, *Metodstöd för en antirasistisk praktik*, 2021, s. 5.

den av riksdagen antagna strategin för att uppnå det jämställdhetspolitiska målet att *”kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv”*. Metoden kallas populärt jämställdhetsintegrering och innebär att jämställdhet beaktas i planeringen, utförandet och beslutsfattandet på alla nivåer och inom alla samhällsområden. För att ha det nödvändiga kunskapsunderlaget till detta arbete beslöts samtidigt att all offentlig individ-baserad statistik i Sverige skulle vara fördelad på de två könen²⁹.

22. I sitt regeringsuppdrag att utveckla insatser mot rasism på arbetsmarknaden har länsstyrelserna tagit fram ett metodstöd för integrering av jämlikhet kopplat till etnicitet och hudfärg i pågående verksamhet. Det operationaliserar de grupper som definierats av regeringen i dess uppdrag till SCB att undersöka livsvillkoren för människor som löper förhöjd risk att drabbas av rasism. De definieras som personer med bakgrund i Afrika söder om Sahara och Afrikas horn, Mellanöstern och norra Afrika, Syd- och Mellanamerika, övriga Asien samt Nordamerika och Oceanien³⁰.

²⁹ *Delad makt – delat ansvar, prop. 1993/94: 147.*

³⁰ *Länsstyrelserna, Metodstöd för en antirasistisk praktik, 2021, s. 5.*

ARTIKEL 3 OM APARTHEID OCH RASSEGREGATION

Boendesegregation

23. Kommittén bör rekommendera att Sverige implementerar en robust politik mot den etniska boendesegregationen, inriktad mot en bred socioekonomisk upprustning men som även tar rasgrupp i beaktande så kompletterande insatser kan riktas mot speciellt drabbade rasgrupper. Till de åtgärder regeringen kan överväga hör

- att mål sätts upp för ökat afrosvenskt bostadsägande kopplat till åtgärder som gör det lättare för afrosvenskar att få bostadslån. Det kan röra sig om speciellt stöd till kontantinsatser eller andra åtgärder för att ge afrosvenskar tillgång till överkomliga krediter
- riktade statliga investeringar mot social och ekonomisk upprustning av socialt utsatta rassegregerade områden
- att stärka kunskapen om boendesegregationens mekanismer genom att tilldela en lämplig myndighet uppdraget att beskriva och analysera den socioekonomiska boendesegregationen och dess utveckling med ett antirasistiskt perspektiv samt föreslå åtgärder
- att verka för ett ökat byggande av hyresrätter till överkomliga priser för att hantera den oproportionerligt höga kostnadsbördan och bostadsinstabiliteten som afrosvenska hushåll drabbas av.

Förklaring

24. I sin generella rekommendation nr 19 understryker kommittén konventionsstaternas skyldighet enligt artikel 3 att förhindra, förbjuda och eliminera alla rassegregerande praktiker och apartheid i territorier under deras jurisdiktion. Kommittén visar här sin medvetenhet om kopplingen mellan rasism, boendesegregation och ojämlik tillgång till rättigheter och fortsätter: *”i många städer påverkas bostadsmönstren av gruppskillnader i inkomst, som ibland kombineras med skillnader i ras, färg, härkomst och nationellt eller etniskt ursprung, så att invånare kan stigmatiseras och individer utsätts för en form av diskriminering där rasgrunder blandas med andra grunder”*. Som framgår nedan har Sverige misslyckats med att stävja boendesegregationen som har vuxit kraftigt på ett sätt som sammanfaller med ökningen av antalet rasifierade svenskar³¹.

25. Diagrammet visar med standardavvikelsen som mått hur segregationen ökat kraftigt i Sverige sedan 1990-talet. Det beror enligt DN:s analys på att invandringen till Sverige har vuxit kraftigt och på ett sådant sätt att andelen utrikesfödda ökat mer i procentenheter i områden där den redan tidigare var hög än

³¹ Fakta i frågan: ökar boendesegregationen? DN 2022-08-11 <https://www.dn.se/sverige/fakta-i-fragan-okar-boendesegregationen/>

i områden där den var låg. År 1990 var färre än 200 000 personer i Sverige födda utanför Europa. 2021 var den siffran nära 1,2 miljoner. Det är en ökning från 2 till 11 procent av befolkningen. År 1990 var 20,2 procent utomeuropeiskt födda i den procent (99:e percentilen) av områdena som hade högst sådan andel. År 2020 var andelen 51,8 procent³².

Etniskboendesegregationmättmedstandardavvikelse

Genomsnittlig skillnad i andelen utomeuropeiskt födda mellan olika områden, standardavvikelse (procentenheter)

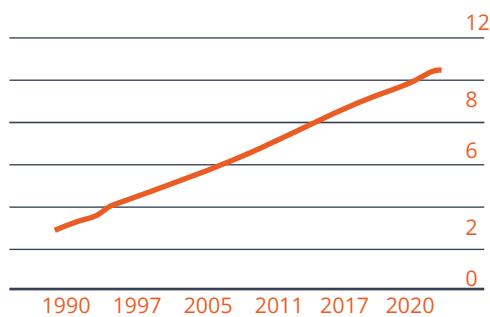

fig 9. Källa: Bo Malmberg, William A.V.Clark, Geographical Analysis (2020), samt specialkörning för år 2020 som professor Bo Malmberg hjälpt DN med. Analysen utgår från individualiserade stadsdelar som omfattar de närmaste 6400 grannarna.

26. Precis som Anders Neergaard observerar en rasifiering av klasssamhället i arbetslivet visar boendesegregationen också tydliga mönster av att ras sammanfaller med klass.

27. DN kunde inte finna några studier över socioekonomisk boendesegregation med standardavvikelsen som mått som bygger på aktuella data. Däremot bekräftas ökningen av den socioekonomiska segregationen av andra mått. Med ett dissimilaritetsindex, som i diagrammet ovan, kan man utläsa hur stor andel av låginkomsttagarna som behöver flytta till ett annat område för att varje område ska ha samma andel låginkomsttagare. Även här syns en stadig ökning från 1990 som

Socioekonomiskboendesegregationmättmeddissimilaritetsindex

Andellåginkomsttagaresomskullebehöva flyttatiltettannatområdeförattvarjeområde ska ha samma andel låginkomsttagare som kommunen i stort (procent)

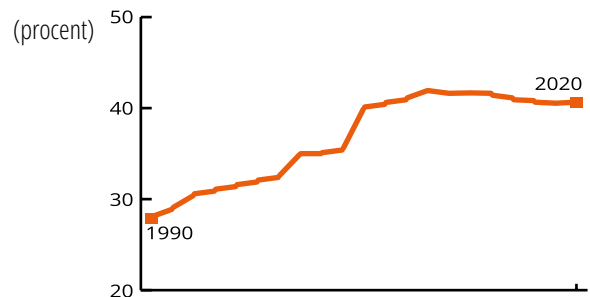

fig 10. Källa: Delegationen mot segregationen. Beräkningen är gjord av Delegationen mot segregation utifrån data om disponibel inkomst (inkomst efter skatt och transfereringar). Grafen mäter fördelningen av antalet personer i inkomstkvintil 1 (de 20 procenten med lägst inkomster) respektive inkomstkvintil 5 (de 20 procenten med högst inkomster) mellan olika stadsdelar inom en kommun. Värdet i grafen är ett viktat medelvärde för landets 290 kommuner. Statistiken bygger på data om invånare per RegSO, en indelning av Sverige i drygt 3000 områden.

säger oss att den etniska och den socioekonomiska boendesegregationen sammanfaller och sannolikt stärker varandra³³.

28. I stater med formell jämlikhet inför lagen för alla medborgare fungerar boendesegregationen som en av rasismens fundamentala mekanismer. Den skyddar vita människor från interaktioner med rasifierade, men den har också till effekt att cementera och fördjupa socioekonomiska skillnader genom att påverka möjligheterna till att få en god utbildning och närheten till nätverk som kan distribuera möjligheter på arbetsmarknaden³⁴. Ett annat sätt detta sker på är genom de ojämlikheter i förmögenhet som kan följa av ökande fastighetspriser. Av alla rasgrupper är afrosvenskar de som äger sitt boende i minst utsträckning.

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ (Williams R. & Collins C., *Racial Residential Segregation: A fundamental Cause of Racial Disparities in Health*, s. 404, *Public Health Reports / September–October 2001 / Volume 116*)

De har därför i oproportionerligt låg utsträckning kunnat ta del av den förmögenhetsökning som det inneburit för framför allt vita svenskar att bostadsrätter har ökat i värde med 800 procent på 25 år mellan 1990 och 2014. Segregation kan också skapa förutsättningar i den sociala och fysiska miljön som påverkar hälsan negativt hos människor³⁵.

29. Även om den enskilde afrosvensken kan fly de negativa effekterna av boendesegregationen genom att flytta till ett "vitare" socioekonomiskt rikare område är inte det en strategi som fungerar för afrosvenskar som grupp. Enligt forskaren Emma Neuman vid Linnéuniversitetet uppträder fenomenet "White Flight", det vill säga att den vita befolkningen flyttar ut ur området, när andelen utomeuropeiska invånare i ett område når en brytpunkt på 3–4 procent, men med inflyttning av invandrare från europeiska länder följer ingen sådan trend. Studien omfattade flyttmönstren i Sveriges tolv största kommuner under åren 1990–2007. Om rasskillnad är grund för vitas val att flytta finns det anledning att misstänka att afrosvenskar – som den synligaste av minoriteterna – provocerar fram starkare drivkrafter för vita att flytta än andra rasifierade grupper.

30. Delegationen mot segregation (Delmos) har i uppdrag att beskriva och analysera den socioekonomiska boendesegregationen och dess utveckling, och rapportera till regeringen. I deras 92 sidor långa årsrapport från 2022 nämns "etnisk segregation" en gång och ordet rasism nämns inte en enda gång. Det visar att myndigheten valt ett "färgblindt" klassreduktionistiskt

angreppsätt på frågan om boendesegregation. Vad som i själva verket behövs är en politik mot boendesegregation som tar rasgrupp i beaktande eftersom rasgrupp är en determinant i sig själv som påverkar utfall i samverkan med klass. Med en antirasistisk analys kan en generell politik inriktad mot en bred socioekonomisk upprustning kompletteras med riktade insatser för de rasgrupper som likt afrosvenskar drabbas hårdast av boendesegregationen.

³⁴ Williams R. & Collins C., *op. cit.* s. 404

ARTIKEL 4

FÖRDÖMANDE AV ALL PROPAGANDA OCH ALLA HAT-ORGANISATIONER SOM FÖRSÖKER RÄTTFÄRDIGA ELLER FRÄMJA RASHAT OCH DISKRIMINERING I NÅGON FORM

Straffbestämmelser som motverkar rasistiska grupperns aktiviteter, rasistiska och extremistiska organisationer

31. För att Sverige effektivt med alla lämpliga medel ska kunna uppfylla sina förpliktelser i enlighet med artikel 4 i konventionen, bör kommittén rekommendera Sverige att

- den svenska straffrättsliga hatbrottslagstiftningen ändras på så sätt att det framgår av lag eller förordning vad som utgör ett hatbrottsmotiv och vilka omständigheter som ska beaktas vid prövningen av om ett sådant föreligger
- den svenska straffrättsliga hatbrottslagstiftningen kompletteras med införandet av fler sådana huvudbrott, likt hets mot folkgrupp och olaga diskriminering, där den rasistiska eller i övrigt hatiska komponenten är en del av själva brottsbeskrivningen
- den straffrättsliga hatbrottslagstiftningen kompletteras med en civilrättslig konstruktion som innebär att ett brott eller annan handling kan fastställas som rasistiskt motiverad om omständigheterna gör att så är antagligt, utan att det för den delen innebär att den person som har utövat gärningen eller handlingen lider straffrättsliga konsekvenser. Nämnada konstruktion bör innebära att den som har lidit skada av en sådan gärning eller handling tillerkänns rätt till ersättning, vård och andra former av upprättelse
- den svenska regeringen vidtar åtgärder för att utbilda domare om rasism, dess specifika uttryck, logiker och mångfacetterade manifestationer
- den svenska regeringen vidtar åtgärder för att aktivt öka andelen afrosvenskar och icke-vita personer som arbetar inom rättsväsendet och särskilt inom rättskipningen
- frågan om huruvida brännandet av Koranen utgör hets mot folkgrupp avgörs i domstol
- bestämmelsen om hets mot folkgrupp stärks på ett sådant sätt att den ger effektivt skydd mot indirekta uttryck, såsom symboler, bilder och beteenden
- lagstiftningsarbetet kring införandet av ett förbud mot rasistiska organisationer läggs ner.

Deltagande i rasistiska organisationer

32. Den 4 juli 2019 beslutade den svenska regeringen att tillsätta en utredning med uppdraget att överväga ifall det bör införas ett särskilt straffansvar för deltagande i en rasistisk organisation samt ett förbud mot rasistiska organisationer som sådana³⁶. Utredningen publicerade sitt slutbetänkande den 14 maj 2021 och föreslog i det införandet av två nya brott i brottsbalken: (1) *”organiserad rasism”*, för vilken den som deltar i en så kallad *”rasistisk organisations”* verksamhet på ett sätt som är ägnat att främja, stärka eller understödja organisationen döms, och (2) *”stöd åt organiserad rasism”*, för vilken den som i annat fall än vad som omfattas av deltagande i rasistisk organisation tar befattning med vapen eller ammunition eller till organisationen lämnar ekonomiskt bidrag, upplåter lokal, mark eller lämnar annat liknande stöd döms, ifall gärningen är ägnad att främja, stärka eller understödja organisationer³⁷. Utredningen lämnade emellertid inget förslag om att förbjuda rasistiska organisationer som sådana, och anförde därom att den svenska tolkningen av artikel 4 i konventionen är sådan att denna inte innebär någon absolut skyldighet att lagstifta, utan att varje stat har rätt att själv bestämma vilka metoder som ska användas för att uppfylla konventionens syfte, samt att artikel 5 i konventionen ger till konventionsstaterna utrymme att inte införa lagstiftning som skulle kränka grundlagsfästa fri- och rättigheter inom respektive konventionsstat³⁸. Den svenska hållningen var enligt utredaren alltså att en kriminalisering av organisatio-

ner som sådana, med motsvarande upplösningsslagslagstiftning, skulle stå i strid med förningsfriheten så som den framgår av 2 kap. 1 § 5 p. regeringsformen, och att det i stället är möjligt att uppnå syftet bakom artikel 4 i konventionen genom den omfattande svenska straffrättsliga lagstiftningen som redan idag innebär en effektiv kriminalisering av olika uttryck för rasism på ett sådant sätt att organisationer de facto inte kan ägna sig åt rasistisk verksamhet utan att begå brott³⁹.

33. Förslagen om att kriminalisera deltagande i rasistiska organisationer och stöd åt organiserad rasism möttes av omfattande och tung kritik, inte minst från sådana antirasistiska organisationer som ASR. Förslagen kritiserades även av både människorätts- och civilsamhällesorganisationer som Amnesty International Sverige⁴⁰, Antidiskrimineringsbyrån Fyrbodals⁴¹, Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Syd⁴²,

³⁶ Dir. 2019:39, Förbud mot rasistiska organisationer. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2019/07/dir.-201939>

³⁷ SOU 2021:27, Ett förbud mot rasistiska organisationer, s. 17 f.

³⁸ SOU 2021:27, Ett förbud mot rasistiska organisationer, s. 26.

³⁹ SOU 2021:27, Ett förbud mot rasistiska organisationer, s. 26 f.

⁴⁰ Amnesty International Sverige, ”Synpunkter på betänkandet Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)”, 6/9 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/amnesty-international-svenska-sektionen.pdf>

⁴¹ Antidiskrimineringsbyrån Fyrbodals, Antidiskrimineringsbyrån Norra Skåne, Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Norr, Antidiskrimineringsbyrån Uppsala, Diskrimineringsbyrån Humanitas, Rättighetscentrum Halland, Rättighetscentrum Norrbotten och Rättighetscentrum Västerbotten, ”Med anledning av ”Ett förbud mot rasistiska organisationer” SOU 2021:27”, 6/9 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/antidiskrimineringsbyran-fyrbodals-norra-skane-stockholm-norr- uppsala-diskrimineringsbyran-humanitas-rattighetscentrum-halland-norrbotten-och-vasterbotten.pdf>

⁴² Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Syd, ”SOU 2021:27 Ett förbud mot rasistiska organisationer”, 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/antidiskrimineringsbyran-stockholm-syd.pdf>

Antidiskrimineringsbyrån Uppsala⁴³, Antidiskrimineringsbyrån Väst⁴⁴, Byrån mot diskriminering i Östergötland⁴⁵, Civil Rights Defenders⁴⁶, Rättighetscentrum Dalarna och Diskrimineringsbyrån Gävleborg⁴⁷, Diskrimineringsbyrån Humanitas⁴⁸, Fonden för mänskliga rättigheter⁴⁹, Ibn Rushd⁵⁰, Individuell Människo hjälp⁵¹, Landsorganisationerna för Sveriges ungdomsorganisationer–LSU⁵², Näthatsgranskaren⁵³, Föreningen Ordfront⁵⁴, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RSFL)⁵⁵ samt myndigheter såsom Uppsala universitet⁵⁶, Åklagarmyndigheten⁵⁷, Centrum mot våldsbejakande extremism⁵⁸, Brottsförebyggande rådet⁵⁹, Göteborgs tings rätt⁶⁰, Göteborgs universitet⁶¹, Hovrätten över Skåne och Blekinge⁶², Mångkulturellt centrum⁶³, Riksdagens ombudsmän (Justitieombudsmannen)⁶⁴, Umeå tingsrätt⁶⁵, samt

⁴³ Se not 81.

⁴⁴ Antidiskrimineringsbyrån Väst, "Remissvar på SOU 2021:27 Ett förbud mot rasistiska organisationer", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/antidiskrimineringsbyran-vast.pdf>

⁴⁵ Antidiskrimineringsbyrån Östergötland, "REMISSYTTRANDE FRÅN BYRÅN MOT DISKRIMINERING I ÖSTERGÖTLAND, Betänkandet SOU 2021:27 Förbud mot rasistiska organisationer", 6/9 2021. .

⁴⁶ Civil Rights Defenders, "YTTRANDE ÖVER ETT FÖRBUD MOT RASISTISKA ORGANISATIONER (SOU 2021:27)", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/civil-rights-defenders.pdf>

⁴⁷ Rättighetscentrum Dalarna, Diskrimineringsbyrån Gävleborg, "Remissvar Ett förbud mot rasistiska organisationer, SOU 2021:27", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/antidiskrimineringsbyran-gavleborg>

⁴⁸ Diskrimineringsbyrån Humanitas, se not 81.

⁴⁹ Svenska Dagbladet, "Nej till förbud mot rasistiska organisationer", (2021-09-05). <https://www.svd.se/a/7dVo5W/nej-till-forbud-mot-rasistiska-organisationer>

⁵⁰ Svenska Dagbladet, "Nej till förbud mot rasistiska organisationer", (2021-09-05). <https://www.svd.se/a/7dVo5W/nej-till-forbud-mot-rasistiska-organisationer>

⁵¹ Svenska Dagbladet, "Nej till förbud mot rasistiska organisationer", (2021-09-05). <https://www.svd.se/a/7dVo5W/nej-till-forbud-mot-rasistiska-organisationer>

⁵² LSU – Sveriges ungdomsorganisationer, "Yttrande med anledning av "Ett förbud mot rasistiska organisationer"", 6/9 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/lisu--sveriges-ungdomsrorelser.pdf>

⁵³ Näthatsgranskaren, "BETÄNKANDE AV KOMMITTÉN OM FÖRBUD MOT RASISTISKA ORGANISATIONER (SOU 2021:27)", 6/9 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/nathatsgranskaren.pdf>

⁵⁴ Svenska Dagbladet, "Nej till förbud mot rasistiska organisationer", (2021-09-05). <https://www.svd.se/a/7dVo5W/nej-till-forbud-mot-rasistiska-organisationer>

⁵⁵ Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter, "Remissyttrande över SOU 2021:27 – Ett förbud mot rasistiska organisationer" [sic], 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/riksforbundet-for-homosexuellas-bisexuellas-transpersoners-queeras-och-intersexpersoners-rattigheter-rfsl.pdf>

⁵⁶ Uppsala universitet, "Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27). Betänkande av Kommittén om förbud mot rasistiska organisationer", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/uppsala-universitet.pdf>

⁵⁷ Åklagarmyndigheten, "Yttrande över Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/aklagarmyndigheten.pdf>

⁵⁸ Centrum mot våldsbejakande extremism.

⁵⁹ Brottsförebyggande rådet, "Remissyttrande över Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/brottsforebyggande-radet.pdf>

⁶⁰ Göteborgs tingsrätt, "Yttrande över betänkandet Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/goteborgs-tingratt.pdf>

⁶¹ Göteborgs universitet, "Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/goteborgs-universitet.pdf>

⁶² Hovrätten över Skåne och Blekinge, "Remissyttrande över betänkandet Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/hovratten-over-skane-och-blekinge-.pdf>

⁶³ Mångkulturellt Centrum, "Betänkandet SOU 2021:27 Ett förbud mot rasistiska organisationer", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/mangkulturellt-centrum.pdf>

⁶⁴ Riksdagens ombudsman, "Yttrande över betänkandet Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/riksdagens-ombudsman.pdf>

⁶⁵ Umeå tingsrätt, "Ett förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)", 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2ea53b4582dca11fd7/umea-tingsratt.pdf>

branschorganisationen Sveriges advokatsamfund.⁶⁶

34. ASR välkomnar regeringens ambition att inte bara ingripa ytterligare och markera mot den växande rasismen i Sverige genom konkreta lagförslag, men därutöver även ta till sig av kommitténs rekommendationer, och önskar att den ambitionen även hade sträckt sig till andra delar av konventionen. De av betänkandet lämnade förslagen är emellertid halvmesyurer som svårligen kan uppfattas motsvara den nämnda ambitionen, utan omgärdas i stället av en sådan oförståelse för rasismens logik och verkan att de ytterst riskerar att legitimera rasistiska organisationer och slå till mot organisationer vars verksamhet går ut på antirasism. ASR instämmer i den kritik som har lyfts och utvecklar den nedan.

35. Kritiken består huvudsakligen i att förslaget om kriminaliserande av deltagande i rasistiska organisationer innebär införandet av en juridisk definition av rasism som varken motsvarar den teoretiska förståelsen eller den allmänna uppfattningen av vad som utgör rasism, och som är så pass kvalificerad att få, om ens några, av de facto rasistiska organisationer omfattas av bestämmelsen, vilket riskerar att med-

föra att dessa kan legitimeras som (juridiskt) icke-rasistiska. Enligt betänkandet definieras nämligen en rasistisk organisation som en sammanslutning av personer som genom brottslighet förföljer en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller ras.⁶⁷ Betänkandet understryker att enbart det faktum att sådana åsikter kommer till uttryck i sammanslutningen inte är tillräckligt för att organisationen ska anses vara rasistisk, utan sammanslutningens verksamhet måste i sig innebära förföljelse.⁶⁸ Förföljelsen måste därtill vara kvalificerad: den måste ske genom brottslighet, det vill säga genom gärningar som redan i dag är straffbelagda i brottsbalken, till exempel organiserad skadegörelse, misshandel eller hets mot folkgrupp.⁶⁹ Därutöver omfattas inte ringa fall, vilka förstås som situationer där deltagandet, bildandet eller stödet varit obetydligt.⁷⁰

36. Utöver denna de facto legaldefinition av en rasistisk organisation laborerar inte betänkandet med någon teoretisk forskning kring rasism eller dess manifestationer, eller några resonemang kring i vilka maktstrukturer sådan kan uppträda. Bland annat är betänkandets förslag neutralt i fråga om vilka typer av sammanslutningar som anses vara rasistiska. En del av civilsamhället har därmed lyft farhågor om att kriminaliseringen därmed riskerar att tillämpas på antirasistiska organisationer och andra typer av organisationer som mobiliserar kring etniska, rasliga eller religiösa linjer för att stärka skyddet för minoritetens intressen och rättigheter.⁷¹ ASR instämmer i kritiken och delar liknande oro. Inte minst för att den svenska regeringen historiskt och ännu fortsatt har haft en fientlig

⁶⁶ Sveriges advokatsamfund, R-2021/0958, 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2e-a53b4582dca11fd7/sveriges-advokatsamfund.pdf>

⁶⁷ SOU 2021:27, Ett förbud mot rasistiska organisationer, s. 254.

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ Ett förbud mot rasistiska organisationer, s. 263

⁷¹ Svenska Dagbladet, "Nej till förbud mot rasistiska organisationer", (2021-09-05). <https://www.svd.se/a/7dVo5W/nej-till-forbud-mot-rasistiska-organisationer>

inställning mot i synnerhet separatistiska intresseorganisationer för minoriteter. I det samarbetsavtal och ideologiska manifest som slöts mellan Sverigedemokraterna och den regering som bildades efter det svenska riksdagsvalet 2022 bestående av Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna, det så kallade Tidöavtalet, återfinns förslag om att initiera en utredning för att se över vilka åtgärder som kan vidtas för att förhindra att offentliga medel tillkommer etniskt definierade föreningar eller sammanslutningar som har samröre med *”islamistiska eller separatistiska intressen”*⁷². Liberalerna har tidigare inkommit med förslag om att *”bekämpa separatismen”* i Sverige, bland annat genom att införa ett så kallat *”antiseparatismorgan”* i riksdagen⁷³. Separatism förstås i sammanhanget i likhet med så som begreppet använts i den kontroversiella franska lagstiftningen om *”respekt för republikens värderingar”*, vilken sedan dess tillkomst 2021 har lett till upplösningen av över totalt 400 moskéer, skolor och muslimska och etniska civilsamhällsföreningar⁷⁴, och som har kritiserats för att utgöra statligt sanktionerad islamofobi⁷⁵. Det är därmed inte osannolikt att ett förslag mot rasistiska organisationer, mot bakgrund av det

politiska läget i Sverige, kommer att tillämpas på organisationer som är och har varit avgörande för den antirasistiska kampen i Sverige.

37. Betänkandets förslag har även kritiserats för att, utöver att visa en bristande förståelse för forskning kring rasism, även vara i strid med teoretisk forskning kring rasistiska sammanslutningars nivå av struktur och organisation. Förslagen i betänkandet ställer höga krav på den rasistiska organisationens organisatoriska kapacitet: kriminaliseringen omfattar endast organisationer vars verksamhet innebär förföljelse, vilket innebär att förföljelsen ska anses vara typisk eller karaktäristisk för organisationen som sådan.⁷⁶ Det innebär att det inte är tillräckligt att individer som är knutna till organisationen begår förföljelse, även om handlingarna motiveras av eller i annat fall inte skulle ha kunnat ske utan det sammanhang som organisationen erbjuder, utan organisationer i egenskap av juridisk person måste kunna knytas till förföljelsen.⁷⁷ Hur en sådan koppling ska kunna konstrueras, än mindre föras i bevisning, framgår emellertid inte av betänkandet, och det är därmed inte osannolikt att sammanslutningar som i allmänhet är att betrakta som rasistiska med framgång lyckas argumentera att en konstaterad förföljelse endast har varit resultatet av enskilda individers ageranden. Det framstår

⁷² Sveriges advokatsamfund, R-2021/0958, 6 september 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/eef72903b4c64c2e-a53b4582dca11fd7/sveriges-advokatsamfund.pdf>

⁷³ Liberalerna, *”Inrätta ett anti-separatismorgan i regeringskansliet”*, 31 maj 2022. <https://www.liberalerna.se/nyheter/inratta-ett-anti-separatismorgan-i-regeringskansliet> Se även Johan Pehrsons, partiledare för Liberalerna och arbetsmarknads- och integrationsminister, tal under Almedalen, Liberalerna, *”Johan Pehrsons tal i Almedalen”*, 5 juli 2022. <https://www.liberalerna.se/nyheter/johan-pehrsons-tal-i-almedalen>

⁷⁴ Ministère de L'intérieur, *Dossier de presse*, 12 mai 2021. <https://www.interieur.gouv.fr/sites/minint/files/medias/documents/2021-06//dossier-de-presse-12-mai-2021.pdf>

⁷⁵ Bland kritikerna återfinns bland annat Amnesty International, se *Amnesty International Public Statement, EUR 21/3912/2021, Amnesty International's Concerns Regarding the Bill 'to Strengthen Respect for the Principles of the Republic'*, 29 mars 2021. <https://www.amnesty.org/en/documents/eur21/3912/2021/en/>

⁷⁶ s. 254 f.

⁷⁷ s. 254 f.

närmast, enligt betänkandets formuleringar, som att det för en lagföring skulle krävas att det framgår av organisationens stadgar eller andra dokumenterade handlingar att denna tänker ägna sig åt förföljelse. Det är givetvis ett absurt antagande att rasistiska sammanlutningar organiserar sig på det sättet. Lika tveksamt är antagandet att rasistiska organisationer över huvud taget har en verksamhet på det sätt som föreslås i betänkandet. Enligt den forskning som har producerats om högerextrema och vit makt-organisationer i svensk och nordisk kontext är kännetecknande för denna typ av politisk våldsbrottslighet att den är starkt ideologiskt förankrad men ofta organisatoriskt fristående.⁷⁸ Majoriteten av handlingar som begås med rasistiska motiv utförs av ensamagerande individer som dock är förankrade i och radikaliserade av mer formella rasistiska organisationer och rörelser.⁷⁹ Mot denna bakgrund framstår den föreslagna lagstiftningen som olämplig för att komma åt den typ av politiskt våld den syftar till att motverka.

38. Avslutningsvis är inte heller de presenterade förslagen ändamålsenliga vad gäller syftet att motverka den rasistiska utvecklingen i Sverige. För det första finns det inget stöd i forskningen för att den rasistiska utvecklingen drivs av organiserade rasistiska grupperingar, utan det är ett antagande som förväxlar orsak med samband. Av forskning framgår att rasistiskt motiverade våldsdåd oftast föregås av en allmer fientlig retorik gentemot den utsatta gruppen, både i gärningspersonens närmiljö och i samhället som stort. Den rasistiska organisationen, och därefter utförandet, av rasistiskt

motiverade våldsdåd är endast de avslutande stegen i en längre process av avhumanisering, stigmatisering, uppvigling och rättfärdigande av våld gentemot den utsatta gruppen.⁸⁰ Ytterst vilar ansvaret för utformningen av den diskursen på de etablerade politiska partierna, vilka i dagsläget endast har tänt eld på den. Ett förbud mot rasistiska organisationer kommer vara verkningslöst så länge det finns en politisk konsensus av att mobilisera kring rasliga antagonismer i Sverige, och framstår endast som ett frånskjutande av ansvar från den etablerade politiken gentemot dess ytterkanter.

Rasistiska våldshandlingar

39. Sedan 2006 samlar Sverige på nationell nivå in och redovisar statistik över förekomsten av polisanmälningar med hatbrottsmotiv.⁸¹ Statistikföringen sker av den statliga förvaltningsmyndigheten Brottsförebyggande rådet. Från och med 2008 fram till och med 2018 publicerade myndigheten bland annat totalt sex stycken så kallade "hatbrottsrapporter"

⁷⁸ Mattias Gardell, Heléne Lööw och Michael Dahlberg-Grundberg, *Den ensamme terroristen. Om lonewolves, näthat och brinnande flyktingförläggningar*, 1 uppl, Ordfront förlag, 2017.

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ Justitiedepartementet, *Regleringsbrev för budgetåret 2006 avseende Brottsförebyggande rådet, Ju2005/11640/KRIM m.fl., 2005-12-20.*

med tvåårsintervall.⁸² Rapporterna redovisar allmän deskriptiv statistik över de anmälda brott där Polismyndigheten har antecknat ett misstänkt hatbrottsmotiv, bland annat det totala antalet inkomna anmälningar under det år som rapporten omfattar, den eller de kategorier av hatbrottsmotiv (exempelvis rasistiska och främlingsfientliga motiv eller homofobiska motiv) som har identifierats, vilken typ av brott det rör sig om, platsen för brottet, gärningspersonens relation till den eller de utsatta, samt uppdelningen av vissa demografiska variabler som den eller de utsattas kön. Brottsförebyggande rådet publicerar även fördjupade undersökningar av vissa typer av hatbrott, exempelvis särskilda hatbrottskategorier och den självupplevda utsattheten för hatbrott för vissa delar av den svenska befolkningen.⁸³

40. Hatbrottsrapporterna 2008–2018 redovisade den totala populationen av handlagda polisanmälningar med ett eller flera hatbrottsmotiv.⁸⁴ Sedan 2020 har Brottsförebyggande rådet emellertid ändrat datainsamlingsmetoden för statistikföringen av anmälda hatbrott. Bland annat redovisar inte myndigheten längre den totala populationen av polisanmälningar, utan undersöker endast det urval av populationen där Brottsförebyggande rådet enligt sina egna operativa termer har kunnat identifiera att ett hatbrottsmotiv har förelegat.⁸⁵ Under 2019 markerade exempelvis Polismyndigheten totalt 6 301 inkomna polisanmälningar som innehållandes ett eller flera misstänkta hatbrottsmotiv medan Brottsförebyggande rådet endast identifierade att 3 398 av anmälningarna uppfyllde kraven enligt myndighet-

ens definition av ett hatbrott.⁸⁶ Valet att ändra metod innebär att resultaten i de rapporter som publiceras efter 2018 inte är jämförbara med de som publicerades mellan 2008–2018. Det innebär att det inte går att, med statistisk säkerhet åtminstone, uppskatta hur hatbrottsstatistiken har utvecklats från och med 2018.

⁸² Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2005 – En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, antisemitiska, homofobiska vit makt-ideologiska motiv*, 2006:3, 2006; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2006 – En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv*, 2007:17, 2007; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2007 – En sammanställning av anmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv*, 2008:15, 2008. Hatbrott 2008 – *Polisanmälningar där det i motivbilden ingår etnisk bakgrund, religiös tro, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck*, 2009:10, 2009; Hatbrott 2009 – *Statistik över polisanmälningar där det i motivbilden ingår etnisk bakgrund, religiös tro, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck*, 2010:12, 2010; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2010*, 2011:8, 2011; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2011 – Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv*, 2012:7, 2012; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2012 – Statistik över självrapporterad utsatthet för hatbrott och polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv*, 2013:16, 2013; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2013 – Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott*, 2014:14, 2014; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2014 – Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott*, 2015:13, 2015; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2015 – Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott*, 2016:15, 2016; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2016 – Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott*, 2017:11, 2017; Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott 2018 – Statistik över polisanmälda brott med identifierade hatbrottsmotiv*, 2019:13, 2019.

⁸³ Se exempelvis Brottsförebyggande rådet, *Hatbrott i digitala miljöer – Polisanmälda hatbrott 2020 med digital brottsplats*, 2022:12, 2022; Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott*, 2022:7, 2022; Brottsförebyggande rådet, *Islamofobiska hatbrott*, 2021:3, 2021; Brottsförebyggande rådet, *Handlagda hatbrott – Utrednings- och lagföringsbeslut för anmälda brott med ett identifierat hatbrottsmotiv åren 2013–2016*, 2021:1, 2021; Brottsförebyggande rådet, *Självrapporterad utsatthet för hatbrott – Analys utifrån Nationella trygghetsundersökningen, Politikernas trygghetsundersökning och Skolundersökningen om brott*, 2020:14, 2020.

⁸⁴ Brottsförebyggande rådet, *Polisanmälda hatbrott 2020 – En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen*, 2021:17, 2021, s. 7.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ Brottsförebyggande rådet, *Polisanmälda hatbrott 2020 – En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen*, 2021:17, 2021, s. 8.

41. Antalet polisanmälda brott med misstänkta rasistiska eller främlingsfientliga motiv eller mot religiösa grupper har granskningsperioden 2018–2022 legat på en hög nivå. Under 2020 identifierade Brottsförebyggande rådet att 574 stycken hatbrottsmarkerade polisanmälningar hade ett afrofbiskt motiv (28 procent av alla identifierade rasistiska eller främlingsfientliga motiv), respektive 328 stycken polisanmälningar med islamofobiska motiv (51 procent av alla hatbrott mot religiösa grupper).⁸⁷ Därutöver identifierade Brottsförebyggande rådet 1 382 stycken fall av så kallade "övriga främlingsfientliga och rasistiska hatbrott", vilka är sådana ärenden där det går att anta att brottet har skett på grund av den utsatta eller de utsattas faktiska, eller av gärningspersonen uppfattade, etnicitet, nationalitet eller hudfärg, eller gärningspersonens föreställning om ras, men där det inte går att definitivt avgöra huruvida en specifik ras eller religion har avsetts.⁸⁸ Exempel på ärenden som har kodats som "övriga främlingsfientliga och rasistiska hatbrott" inkluderar ett fall där en grundskola i vilken majoriteten av skoleleverna hade invandrarbakgrund hade blivit nedklottrad med bland annat budskapen "Åk hem flyktingar", "Ut ur Sverige" och "KKK". 95 procent av alla hatbrott med övriga främlingsfientliga eller rasistiska motiv avser den eller de utsattas nationalitet eller etnicitet.⁸⁹

⁸⁷ Brottsföreådet, *Polisanmbyggande rälda hatbrott 2020 – En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen, 2021:17, 2021, s. 48, 68.*

⁸⁸ Brottsförebyggande rådet, *Polisanmälda hatbrott 2020 – En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen, 2021:17, 2021, s. 43.*

⁸⁹ *Ibid.*

42. 2022 publicerade Brottsförebyggande rådet en fördjupande studie över polisanmälda hatbrott med afrofbiska motiv.⁹⁰ Studien, till skillnad från de årliga hatbrottssammanställningarna, bygger på en granskning av 433⁹¹ polisanmälda ärenden av afrofbiskt motiverade hatbrott samt på 26 semistrukturerade intervjuer med personer som har egna erfarenheter av utsatthet.⁹² Resultaten visar bland annat att afrofbiskt motiverade brott till skillnad från övriga former av hatbrott framför allt tar fysisk form.⁹³ En dryg femtedel av de granskade ärendena (18 procent) rubricerades som våldsbrott, det vill säga misshandel, mord, dråp och våld mot tjänsteman.⁹⁴ Ytterligare en femtedel av våldsbrotten var så pass grova att den utsatta fick skador som krävde sjukvård.⁹⁵ Särskilt våldsamma är de brott som sker på allmän plats.⁹⁶

43. Vad gäller platsen för de afrofbiska hatbrotten visar studien att det finns en stor variation i var brotten utövas; afrosvenskar riskerar att utsättas för hatbrott var de än befinner sig.⁹⁷ Den övervägande andelen (31 procent)

⁹⁰ Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott, 2022:7, 2022.*

⁹¹ *Materialet består av de hatbrott med afrofbiska motiv som identifierats i Brottsförebyggande rådets hatbrottsstatistik från 2018.*

⁹² Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott, 2022:7, 2022, s. 17.*

⁹³ Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott, 2022:7, 2022, s.34*

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott, 2022:7, 2022, s. 41*

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott, 2022:7, 2022, s. 38 f.*

sker emellertid på allmänna platser dit stora mängder människor äger tillträde, exempelvis på gator, torg och i kollektivtrafik.⁹⁸ I dessa fall är angriparen tidigare okänd för den eller de utsatta.⁹⁹ En betydande del av brotten sker även där den utsatta vistas regelbundet, exempelvis i skolmiljö, på arbetsplatser, asylboenden eller på andra service- eller samhällsinrättningar.¹⁰⁰

44. Ett i sammanhanget särskilt viktigt resultat i studien är de afrofbiska hatbrottens närhet, om inte samband, till den politiska diskursen och situationen i övrigt: i en tiondel av fallen har gärningspersonen i samband med brottet gett uttryck för vad studien benämner som *”politiskt missnöje eller samhällskritik”*, bland annat ifrågasatt varför skattepengar används för att finansiera afrosvenskars uppehälle, gjort hänvisningar till att *”bevara Sverige svenskt”*¹⁰¹ samt hänvisningar till *”[ett] politiskt parti”*.¹⁰² Brottsförebyggande rådet redovisar inte vilket eller vilka partier det rör sig om, men hänvisningen till *”Bevara Sverige svenskt”* och avgränsningen till *”radikalnationalistiska”* organiseringar som Nordiska motståndsrörelsen kan förstås som att det handlar om Sverigedemokraterna. Enligt partiets egen vitbok kom en stor del av partiets grundare från Bevara Sverige svenskt-rörelsen.¹⁰³

De verbala angreppen innehåller inte heller sällan fysiska inslag.¹⁰⁴ Övriga verbala kränkningar och angrepp består framför allt i

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott*, 2022:7, 2022, s. 41

hänvisningar till rasbiologiska tankesätt, till exempel att svarta uppges tillhöra en primitiv ras, samt i användningen av avhumaniserande uttryck, bland annat att den utsatta jämförs med apor eller slavar m.m.¹⁰⁵

45. Slutligen diskuterar även studien konsekvenserna av hatbrott, och finner att den upprepade utsattheten för olika former av afrofofi hos många av de intervjuade personerna (en fjärdedel afrosvenskar har utsatts för fler än ett afrofbiskt hatbrott) har lett till konsekvenser på längre sikt, såsom depression och sjukskrivning och en känsla av uppgivenhet och utanförskap.¹⁰⁶ Eftersom afrofbiska hatbrott kan ske i många olika sammanhang och miljöer leder det bland afrosvenskar till ett tillstånd av ständig beredskap.¹⁰⁷

46. Trots att det inte går att jämföra resultaten i 2020 års studie med tidigare studier över förekomsten av polisanmälda hatbrott, finns det indikationer på att den i princip oavbrutna trenden av ökande antal polisanmälningar mot afrosvenskar sedan statistiken började

¹⁰¹ *”Bevara Sverige svenskt” var en rasistisk och nationalistisk kampanjorganisation som bildades 1979. Flera av grundarna hade en bakgrund inom nazistiska och fascistiska grupper och miljöer, och organisationen utmärkte sig bland annat för öppna rasistiska hatkampanjer. 1988 bildade medlemmar från Bevara Sverige svenskt Sverigedemokraterna, se Stiftelsen Expo, ”Bevara Sverige svenskt (BSS)”, 2018-04-16, hämtad 2023-02-20.*

¹⁰² Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott*, 2022:7, 2022, s. 41.

¹⁰³ <https://www.dagenssamhalle.se/styrning-och-beslut/demokrati/vitbok-slar-fast-sd-har-nazistiska-rotter/>

¹⁰⁴ Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott*, 2022:7, 2022, s. 40

¹⁰⁵ Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott*, 2022:7, 2022, s. 36

¹⁰⁶ Brottsförebyggande rådet, *Afrofobiska hatbrott*, 2022:7, 2022, s. 55 ff

¹⁰⁷ *Ibid.*

föras 2005 inte endast har fortsatt, utan där-
 över accelererat. ASR får återkommande ta
 emot berättelser från organisationens med-
 lemmer, nätverk och andra afrosvenskar som
 organisationen kommer i kontakt med, om
 upplevelser av en ökande utsatthet, inte minst
 med anledning av ett hårdnat politiskt klimat
 inom vilket rasism, däribland afrofo-
 bi, har normaliserats och institutionaliserats. Det ska
 i sammanhanget även noteras att hatbrotts-
 statistiken endast undersöker populationen
 av polisanmälda hatbrott, och inte populatio-
 nen av hatbrott som sådana. Mot bakgrund
 av de erfarenheter av rasism, brutalitet, för-
 nedring och i övrigt dåligt bemötande som
 afrosvenskar regelbundet möter i sin kontakt
 med rättsväsendet och andra offentliga för-
 valtningsmyndigheter, är anmälningsbenä-
 genheten vid utsatthet för hatbrott låg bland
 afrosvenskar.¹⁰⁸ Det antas existera ett omfat-
 tande mörkertal för afrofo-biska hatbrott.¹⁰⁹

47. Samtidigt som antalet polisanmälda afrofo-
 biska hatbrott fortsätter ligga på en hög nivå, är
 andelen av ärenden som personuppklaras, det
 vill säga leder till ett lagföringsbeslut (väckande
 av åtal, utfärdande av strafföreläggande eller
 meddelande av åtalsunderlåtelse), försum-
 mande låg. Av de afrofo-biska hatbrottsanmäl-
 ningar som inkom 2016 (906 stycken) inledde

Polismyndigheten över huvud taget inte någon
 utredning i 39 procent av fallen.¹¹⁰ I de 54
 procent av fall där en förundersökning inled-
 des, lades ärendet ner efter utredningen.¹¹¹
 Slutligen personuppklarades endast 6 pro-
 cent.¹¹² På motsvarande vis direktavskrevs
 47 procent av de 440 stycken islamofobiska
 hatbrott som anmäldes 2016, och ytterliga-
 re 47 procent lades ner efter utredning.¹¹³

48. Den låga personuppklaringsprocenten
 kan förstås som ett tillämpningsproblem, det
 vill säga att de myndigheter som har till upp-
 gift att tillämpa den svenska hatbrottslagstift-
 ningen (Polismyndigheten, Åklagarmyndighe-
 ten och domstolarna) inte sköter sin uppgift.
 Detta är till synes den svenska statens uppfatt-
 ning i frågan, vilken hittills endast har försökt
 bemöta diskrepansen mellan antalet anmäl-
 da hatbrott och deras uppklaringsprocent
 med administrativa och utbildningsrelaterade
 insatser riktade mot de nämnda myndighe-
 terna (se punkterna 11–21 i Sveriges gransk-
 ningsrapport till kommittén). Även represen-
 tanter för myndigheterna själva delar, till viss
 del åtminstone, uppfattningen i frågan. I det
 svenska bidraget till rapporten *Lifecycle of a
 Hate Crime* föreslår intervjuade poliser, åkla-
 gare, domare och försvarsadvokater att den
 låga uppklaringsprocenten i deras erfarenhet
 potentiellt kan förklaras av ett misslyckande
 att säkra bevisning av förekomsten av ett hat-

¹⁰⁸ Brottsförebyggande rådet, *Afrofo-biska hatbrott*, 2022:7, 2022, s. 66; Wigerfelt, B., Wigerfelt, A., Kiiskinen, J., "When Colour Matters: Racial Hate Crime and Everyday Violations in Sweden", *Malmö Institute for Studies of Migration Diversity and Welfare Working Paper Series*, 2013, s. 1–32, s. 21, 26.

¹⁰⁹ Brottsförebyggande rådet, *Afrofo-biska hatbrott*, 2022:7, 2022, s. 66.

¹¹⁰ Brottsförebyggande rådet, *Handlagda hatbrott – Utrednings- och lagföringsbeslut för anmälda brott med ett identifierat hatbrottsmotiv åren 2013–2016 och 2018*, s. 22, s. 51.

¹¹¹ Brottsförebyggande rådet, *Handlagda hatbrott – Utrednings- och lagföringsbeslut för anmälda brott med ett identifierat hatbrottsmotiv åren 2013–2016 och 2018*, s. 51.

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ Brottsförebyggande rådet, *Handlagda hatbrott – Utrednings- och lagföringsbeslut för anmälda brott med ett identifierat hatbrottsmotiv åren 2013–2016 och 2018*, s. 54.

brottsmotiv vid brottsutredningens inledande fas, till exempel till följd av att utredningen fokuserar på att säkra bevisning av brottet och uppsåtet bakom det, snarare än motivet.¹¹⁴ Andra anledningar föreslås vara en bristande kommunikation och samarbete mellan myndigheterna.¹¹⁵ Till exempel har de olika myndigheterna till viss del annorlunda uppfattning om vilka omständigheter som är relevanta att beakta i motivprövningen.¹¹⁶ Ett genomgripande tema är även avsaknaden av en tradition att använda hatbrottslagstiftningen, vilket – utöver att rättstillämparna har en låg kunskap om den, bland annat på grund av en avsaknad av rättspraxis – delvis förklaras av att motivbrottslighet är svårt att bevisa, och att värdet av polis och åklagare att fokusera på att göra så är otydligt eftersom domare sällan motiverar om och i så fall hur förekomsten av ett hatbrottsmotiv har påverkat påföljdsbedömningen, och inte heller har en skyldighet att göra så.¹¹⁷

49. Ett alternativt synsätt, vilket är mer vanligt i den internationella diskussionen om hatbrott än bland svenska rättstillämpare,¹¹⁸ är att lagstiftningens konstruktion som sådan, snarare än tillämpningen av den, i sig bjuder in till en bristande tillämpning. Den svenska hatbrottslagstiftningen består framför allt i en straffskärpningslagstiftning, enligt vilken ett brott som har begåtts med ett motiv att kränka en

person, en folkgrupp eller annan sådan grupp av personer på grund av bland annat ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller annan liknande omständighet beaktas som en så kallad försvårande omständighet vid bedömningen av brottets straffvärde, med innebörden att ett hårdare straff ska utmätas än vad som annars hade varit fallet (29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken (1962:700)). Syftet bakom en särskild straffskärpningsregel för bland annat rasistiska och främlingsfientliga hatbrott var enligt förarbetena till 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken behovet av att markera att sådana brott är särskilt klandervärda, eftersom de hotar grundläggande demokratiska principer och värderingar, bland annat principen om alla människors lika värde.¹¹⁹ Syftet bakom hatbrottslagstiftningen finner emellertid inte sin motsvarighet i syftet bakom straffskärpningsregler i allmänhet. Den generella regeln om försvårande omständigheter i 29 kap. 2 § brottsbalken, vilken infördes endast ett par år innan den särskilda straffskärpningsreglen för hatbrott, är enligt sina förarbeten i första hand motiverad av effektivitetshänsyn; syftet var att likrikta och systematisera domarnas straffutmätning, vilket traditionellt sett är ett område inom vilket domaren erhåller ett betydande diskretionärt utrymme, och som därmed har föranlett en oförutsägbar rättstillämpning.¹²⁰

¹¹⁴ Granström, G., Åström, K., "Lifecycle of a Hate Crime: Country Report for Sweden", Umeå universitet, 2017, s. 44 ff.

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ Granström, G., Åström, K., "Lifecycle of a Hate Crime: Country Report for Sweden", Umeå universitet, 2017, s. 45 f.

¹¹⁷ Granström, G., Åström, K., "Lifecycle of a Hate Crime: Country Report for Sweden", Umeå universitet, 2017, s. 49, s. 53.

¹¹⁸ Se bland annat. I svensk kontext se särskilt

¹¹⁹ Prop. 1993/94:101, Åtgärder mot rasistisk brottslighet och etnisk diskriminering i arbetslivet, s. 22 ff.

¹²⁰ Prop. 1987/88:120, om ändring i brottsbalken m.m. (straffutmätning och påföljdsval) s. 40.

50. Placeringen av hatbrottsregeln i påföljdsbestämningen snarare än som ett eget huvudbrott innebär särskilda bevisvårigheter. Sådan motivbrottslighet är över lag ett i huvudsak främmande moment i svensk straffrätt, och innebär en dubbel bevisbörda för åklagaren, som inte endast har att bevisa att den misstänkta gärningen har företagits (actus reus) och att gärningspersonen haft uppsåt att begå gärningen (mens rea) men därutöver också motivet bakom brottsligheten.¹²¹ Åklagaren har därmed en dubbel bevisbörda i bemärkelsen att denne har till uppgift att bevisa två av gärningsmannens subjektiva tillstånd, dels uppsåtet, dels motivet. Medan uppsåtet, vilket avser gärningspersonens avsikt med sin gärning eller visshet om konsekvenserna av denna, kan konstrueras genom objektiva faktorer, det vill säga vad gärningspersonen borde ha uppfattat utifrån omständigheterna i fallet oberoende av en läsning av vad som har varit gärningspersonens faktiska tankar inför och vid gärningstillfället, är avståndet mellan motivet och vad som sker i gärningspersonens huvud mindre.¹²²

51. Varken lagtexten, förarbetena eller rättspraxis har definierat vad som utgör ett motiv. I kriminologisk litteratur förstås det emellertid som att gärningspersonen har ett motiv i hatbrottslagstiftningens bemärkelse om skälet

för att utföra gärningen har varit en fientlig, fördomsfull eller hatisk inställning till en grupp av människor, vilket alltså är separat från om gärningspersonen valde offret med anledning av deras grupptillhörighet, om denne hade avsikt att med brottet påverka den utvalda gruppen på ett särskilt sätt, eller brottets faktiska eller väntade konsekvenser på offret (vilka samtliga tre med all sannolikhet hade uppfyllt kraven i en uppsåtsbedömning).¹²³ Den svenska regeringen gav 2014 i uppdrag till Rikspolisstyrelsen att ta fram verktyg för en enhetlig praktisk tillämpning av hatbrottsbegreppet.¹²⁴ Resultatet, vilket inte var mer belysande än att det deskriptivt konstaterades att hatbrottsbegreppet är ett paraplybegrepp som täcker de två brotten hets mot folkgrupp enligt 16 kap. 8 § brottsbalken och olaga diskriminering enligt 16 kap. 9 § brottsbalken samt de brott som faller under straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken, bedömes av Brottsförebyggande rådet vara ett misslyckande som *”även i fortsättning lämnar öppet för tolkning och att det krävs ett mer omfattande arbete för att uppnå en likartad redovisning av hatbrott”*.¹²⁵ Sedan dess har den svenska staten, såvitt ASR är medvetna, inte påbörjat några nya initiativ för att konstruera en gemensam definition av vad som utgör ett hatbrottsmotiv.

¹²¹ Granström, G., Åström, K., *“Lifecycle of a Hate Crime: Country Report for Sweden”*, Umeå universitet, 2017, s. 47; Se generellt om svensk straffrätt Asp, P., Ulväng, M., Jareborg, N., *Kriminalrättens grunder, lustus: Stockholm, 1 uppl., 2013.*

¹²² Brax, D., *“Hatbrottsbegreppet i svensk kontext”*. I: Heber, A., Roxell, L., (red.), *Att odla kriminologi: perspektiv på brott & utsatthet. Festskrift till Eva Tiby, Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, 1 uppl., 2019, s. 37–54, s. 42 ff. Se generellt om svensk straffrätt och uppsåtsbedömningen Asp, P., Ulväng, M., Jareborg, N., *Kriminalrättens grunder, lustus: Stockholm, 1 uppl., 2013.**

¹²³ Brax, D., *“Hatbrottsbegreppet i svensk kontext”*. I: Heber, A., Roxell, L., (red.), *Att odla kriminologi: perspektiv på brott & utsatthet. Festskrift till Eva Tiby, Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, 1 uppl., 2019, s. 37–54, s. 46.*

¹²⁴ Polisen (2015) Återredovisning av regeringsuppdraget beträffande hatbrott dnr A121.608/2014: 426.

¹²⁵ *Ibid.*

52. Avsaknaden av en enhetlig förståelse för vad som utgör ett hatbrott innebär att det inte är tydligt vilka faktorer och omständigheter som är relevanta att beakta vid konstruerandet av ett hatbrottsmotiv. Rättstillämpningen är på området minst sagt spretig. Flertalet domare tycks vara av den uppfattningen att endast sådana omständigheter som har rätt direkt i anslutning till den kriminaliserade gärningen kan beaktas i motivprövningen, exempelvis om gärningspersonen har uttryckt sig rasistiskt eller hatiskt i samband med gärningen.¹²⁶ Så var fallet i Klippanmålet, där gärningsmännen ropade rasistiska invektiv samt heilade i samband med att de begick dådet, vilket bedömdes som ett hatbrott.¹²⁷ Jämförelsevis fler poliser och åklagare – och ett mindre antal domare – menar motsatsvis att även andra omständigheter än sådana som är direkt hänförliga till gärningstillfället kan vara relevanta, exempelvis den misstänktes bakgrund och livsstil.¹²⁸ En särskilt kontroversiell fråga är i vilken mån medlemskap i rasistiska och dylika organisationer kan ligga till grund för konstruktionen av hatbrottsmotivet. I Klippanmålet hade de två gärningsmännen nära kopplingar till den nazistiska gruppen "Vitt Ariskt Motstånd" – en omständighet som inte uppmärksammades i domskälen eller domslutet.

53. Avslutningsvis ska några strukturella komponenter kommenteras, det vill säga tillämpningsproblem som rör den svenska hatbrottslagstiftningen vilka är inherent eller logiskt följande av svensk straff- och processrätt som sådan. Den svenska rättsordningen, i likhet med många andra rättsordningar, bygger på de grundläggande principerna att den offentliga makten utövas under lagarna, vilka skrivs av det svenska folket (1 kap. 1 § regeringsformen (1974:152)), och vilka tillämpas av de offentliga förvaltningsmyndigheterna och domstolarna, varav de sistnämnda även har till uppgift rättsskipningen (1 kap. 8 § regeringsformen). Det svenska rättssystemet premieras av att domstolarna på sålunda sätt har tilldelats den rättsliga auktoriteten att slutligen tolka lagen, det vill säga att inom den ram som uppställs av lagtexten, finna den mening som ligger bakom språkyttringen, av den anledning att rättsreglerna i huvudsak är kodifierade genom abstrakt text, och språk är föremål för mångtydighet, vaghet och nyanser.¹²⁹ Det sagda innebär att ju mindre avgränsat domarens handlingsutrymme är av lagstiftaren, desto mer tolkningsutrymme har denne – vad som i den svenska rättsteoretiska litteraturen ibland benämns som "domarens fria skön" – att uttyda mening i lagen för att på så sätt kunna avkunna ett avgörande. I sammanhanget innebär detta, eftersom hatbrottslagstiftningen är relativt fattig på vägledning, att domaren åtnjuter ett

¹²⁶ Granström, G., Åström, K., "Lifecycle of a Hate Crime: Country Report for Sweden", Umeå universitet, 2017, s. 65.

¹²⁷ NJA 1996 s. 509.

¹²⁸ Granström, G., Åström, K., "Lifecycle of a Hate Crime: Country Report for Sweden", Umeå universitet, 2017, s. 65.

¹²⁹ Se för diskussioner om det svenska tolkningsproblemet bl.a. Strömholm, S., Rätt, rättskällor, tillämpning: en lärobok i allmän rättslära, Stockholm: Norstedts Juridik, 6 uppl., 2020; Hellner, J., Rättsteori: en introduktion, Stockholm: Norstedts Juridik, 1 uppl., 1994; Wiklund, O., EG-domstolens tolkningsutrymme, Stockholm: Juristförlaget, 1 uppl., 1997.

jämförelsevis stort diskretionärt utrymme på ett sådant sätt att det inte sällan är domarens egen subjektiva förståelse för vad rasism är, hur den fungerar och uttrycks som är avgörande för om hatbrottslagstiftningen tillämpas eller inte. Problemet kompliceras ytterligare av att den svenska lagfarna domarkåren till överväldigande grad är personer utan utländsk bakgrund, det vill säga att de kan antas vara vita och därmed inte själva har levda erfarenheter av strukturell diskriminering eller hatbrott.¹³⁰ I fallet Peter Mangs anförde hovrätten att Peter Mangs bekantskap med en iransk medborgare talade för att han inte hade rasistiska bevekelsegrunder för sina brott, en slutsats som av förklarliga säll har vållat en stor mängd frustration, inte minst bland de med levd erfarenhet av rasism.¹³¹ Svenska domare är även till stor grad ovilliga att vidareutbilda sig om hatbrott och rasism, med argumentet att det skulle påverka deras oberoende.¹³²

54. Ytterligare ett strukturellt hinder för en effektiv rättstillämpning ligger i att brottsoffret, per rasismens logik, inte sällan har ett annat modersmål än svenska – i kombination med avsaknaden av tydliga riktlinjer för rättstillämpningen, domarnas omfattande diskretionära utrymme i frågan om hatbrott, och de för svensk processrätt grundläggande principerna om fri bevisvärdering (35 kap. 1 § rättegångsbalken (1942:740)), det vill säga att domaren

inte är bundna av några (rätts)regler vid värderingen av bevisningen, utan det står honom eller henne fritt att utifrån egna känslor, uppfattningar och allmän kunskapsteori bedöma trovärdigheten i det som presenteras, och muntlighetsprincipen (43 kap. 5 § och 46 kap. 5 § rättegångsbalken)¹³³, att vittnen och andra förhörspersoner ska höras muntligen och att det under huvudförhandlingen råder ett uppläsningförbud, att målsägandes vittnesutsagas trovärdighet riskerar tillmätas oproportionellt stor betydelse, och att målsägande, om denna besitter en sämre förmåga att uttrycka sig på svenska, blir lidande i bevishänseende

55. Det framgår inte av förarbetena till 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken varför lagstiftaren har valt att placera hatbrottslagstiftningen i påföljdsbestämningen, eller hur en sådan konstruktion överensstämmer med syftet att värdera vissa typer av brott som särskilt klandervärda. Tvärtom innebär placeringen i straffrätten över huvud taget att värderingen försvåras på grund av att andra principer och hänseenden blir motiverade, bland andra de om oskuldspresumtion, restriktivitet och kontradiktorisk bevisföring, på ett sådant sätt att det skapas en möjlighet om inte en sannolikhet att ett brott som av ett offer och av en bred allmänhet uppfattas som rasistiskt inte kan bedömas som ett hatbrott.¹³⁴ Som framgår ovan är hatbrottslagstiftningen därutöver tekniskt

¹³⁰ Arbetsgivarverket, *Utländsk bakgrund*, 2023-02-21

¹³¹ Sydsvenskan, "En man gick runt och sköt mot invandrare – de brotten fick vi aldrig ordning på", 2022-09-10, hämtad 2023-02-21

¹³² Granström, G., Åström, K., "Lifecycle of a Hate Crime: Country Report for Sweden", Umeå universitet, 2017, s. 56.

¹³³ Ekelöf P-O m.fl., *Rättegång. Fjärde häftet*, Stockholm: Norstedts Juridik, 7 uppl., 2009; Ekelöf P-O m.fl., *Rättegång: femte häftet*, Stockholm: Norstedts Juridik, 8 uppl., 2011.

¹³⁴ Sydsvenskan, "En man gick runt och sköt mot invandrare – de brotten fick vi aldrig ordning på", 2022-09-10, hämtad 2023-02-21.

krånglig, saknar vägledning och praxis, och är på grund av motivprövningen svårbevisad. Det innebär att det mest sannolika utfallet, vilket bevisas av statistiken över hatbrottens personuppläringsprocent, är att ett brott förnekas en rasistisk karaktär. Forskning visar att ett sådant erkännande är särskilt viktigt utifrån offrens perspektiv, bland annat eftersom det påverkar vilken form av stöd de kan få i rättsprocessen, vilket bemötande de får av polisen och hur de själva hanterar sin utsatthet.¹³⁵ Motsatsvis framgår att det ur offrets perspektiv är viktigast att ett brott fastställs över huvud taget samt att det erkänns som ett hatbrott, och att en hårdare straffmätning inte är särskilt viktigt.¹³⁶ Med anledning av några av ovanstående problem, vilka är förekommande i flera rättsordningar där hatbrottslagstiftningen är utformad som en straffskärpning, har det framväxt en kritisk rättslig litteratur som ifrågasätter hatbrottets placering inom straffrätten och förespråkar så kallad "reparativ rättvisa" (restorative justice), med bland annat krav på system som tillgodoser offrets behov av upprättelse och läkande genom att det tillerkänns vård och ersättning genom mekanismer utanför straffrätten.¹³⁷

Rasistisk hatpropaganda

56. Sverige har sedan 1949 haft ett straffrättsligt förbud mot spridandet av rasistisk hatpropaganda genom bestämmelsen om hets mot folkgrupp, idag kodifierad i 16 kap. 8 § brottsbalken.¹³⁸ Enligt bestämmelsen döms till hets mot folkgrupp den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på bland annat ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung samt trosbekännelse. Bestämmelsens tillämpningsområde utvidgades från att tidigare endast skydda grupper med viss härstamning eller trosbekännelse till att uttryckligen avse just folkgrupper av viss ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung samt trosbekännelse år 1971, i samband med att Sverige ratificerade konventionen.¹³⁹ De tidigare rekvisiten "förtal" och "smädelse" ersattes vid tillfället med den tekniska formuleringen "uttrycker missaktning för".¹⁴⁰ Syftet med utvidgningen var att anpassa svensk lagstiftning till artikel 4 i konventionen.¹⁴¹

57. Kriminaliseringen av hets mot folkgrupp är en historisk produkt, influerad av de sociala dynamiker som präglade 1900-talets första

¹³⁵ Brax, D., "Hatbrottsbegreppet i svensk kontext". I: Heber, A., Roxell, L., (red.), *Att odla kriminologi: perspektiv på brott & utsatthet*. Festskrift till Eva Tiby, Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, 1 uppl., 2019, s. 37–54, s. 39.

¹³⁶ Granström, G., Åström, K., "Lifecycle of a Hate Crime: Country Report for Sweden", Umeå universitet, 2017, s. 56.

¹³⁷ Se bl.a. Walters, M.A., "Readressing Hate Crime: Synthesizing Law, Punishment and Restorative Justice". I: Brudholm, T., Schepelern Johansen, B. (red.), *Hate, Politics, Law: Critical Perspectives on Combating Hate*, Oxford: Oxford University Press, 1 uppl., 2018, s. 150–171.

¹³⁸ Prop. 1948:80 med förslag till lag om ändring i strafflagen m.m.

¹³⁹ Prop. 1970:70 angående godkännande av konvention om avskaffande av rasdiskriminering, m.m., s. 3.

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ A.a., s. 14

halva.¹⁴² Lagen måste i första hand förstås mot bakgrund av den antisemitiska utvecklingen under tidsperioden. Som utgångspunkt låg den under Nazityskland observerade kopplingen mellan hatisk retorik och ytterst våld och utrotningen av minoritetsgrupper: förarbetena till bestämmelsen om hets mot folkgrupp är skrivna mot bakgrund av den komplexa och spretande väv av retorik, diskurser, praktiker, dynamiker, metaforer, modaliteter och förhållningssätt vilka präglade upprättandet och distribueringen av de sociala antagonismer som premierade Förintelsens ideologiska och narrativa rättfärdigande, och slutligen, dess verkställande.¹⁴³ I det avseendet uttrycker arbetena en tydlig artikulerad förståelse för hur dessa processer inte var universella och enhetliga, utan aktiva produktioner som måste prövas utifrån de specifika sociala och politiska förutsättningar inom vilka de har uppkommit. Hetsbestämmelsen är därmed per sin konstruktion ämnad att operationalisera fångandet av komplexa handlingsmönster genom en bred och ständigt situationsbunden tillämpning.

58. Sverige har fått återkommande och upprepade kritik av kommittén för en alltför bristfällig

¹⁴² Sandén, H-O., *Hets mot folkgrupp*, 1 uppl., Norstedts Juridik, 2012, s. 24 ff.

¹⁴³ *Ibid.* Under det lagstiftningsarbete som ledde fram till 1949 års lag hänvisades vid ett upprepat antal tillfällen till just antisemitismen och dess effekter, bland annat "den judiska rasens förintelse" i "speciella avlivningsläger". I propositionen till 1949 års lag hänvisades även till FN:s erkännande av folkmord som ett internationellt brott. Departementschefen anförde att av de trängande skälen för stiftandet av en lag som förbjuder "hatpropaganda" var att sådan kan leda till motsättningar och lidelser "vilka äro ägnade att äventyra ordning och säkerhet i landet" och att "på denna väg kunna ytterst förutsättningar skapas av förföljande och utrotande av den minoritet mot vilken propagandan riktar sig". Se prop. 1948:80, s. 195 ff, s. 443, samt Sandén s. 25 ff.

lig tillämpning av bestämmelsen om hets mot folkgrupp.¹⁴⁴ Enligt kommittén ska bedömningen av om ett yttrande utgör "hate speech" i konventionens mening bedömas utifrån bland annat det ekonomiska, sociala och politiska klimatet som rådde vid tidpunkten då yttrandet spreds, inklusive förekomsten av mönster av diskriminering av etniska och andra grupper; yttrandets räckvidd, dess framställningsform och publikens karaktär, inklusive yttrandets frekvens och omfattning, särskilt när upprepningarna tyder på att det finns en medveten strategi för att skapa fientlighet mot de grupper som skyddas av konventionen; upphovspersonens ställning och status i samhället och den publik denna vänder sig till.¹⁴⁵ Kommittén påminner i sina rekommendationer även, i enlighet med förarbetena till bestämmelsen om hets mot folkgrupp, att begreppet "hate speech" inte är begränsat endast till uttryckliga kommentarer, utan kan anta många olika former och omfattar även "tal som angriper [...] grupper [genom att] använda indirekt språk för att dölja sina mål och sitt tal", och att konventionsstaterna därmed är skyldiga att ge vederbörlig uppmärksamhet åt alla yttringar av "hate speech" samt vidta effektiva åtgärder för att bekämpa dem, inbegripet "icke-verbala uttrycksformer" såsom symboler, bilder och beteenden.¹⁴⁶ På motsvarande vis har Europadomstolen genomgående funnit att en

¹⁴⁴ United Nations Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Concluding observations on the combined twenty-second and twenty-third periodic reports of Sweden*, 6 June 2018, CERD/C/SWE/CO/22-23, para. 10, para. 15..

¹⁴⁵ UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *General recommendation No. 35: Combating racist hate speech*, 26 September 2013, CERD/C/GC/35

¹⁴⁶ *Ibid.*

prövning av om ett yttrande skyddas av yttrandefriheten enligt artikel 10 i konventionen ska göras på grundval av dess innehåll, syfte och i vilket sammanhang yttrandet har uppkommit.¹⁴⁷ I sin praxis har Europadomstolen bland annat tagit hänsyn till sådana omständigheter som den historiska bakgrunden i det land eller den region där yttrandet spreds,¹⁴⁸ tillsammans med det politiska och sociala klimatet vid tidpunkten för yttrandets spridning;¹⁴⁹ ifall yttrandet främjar eller ingår som ett led i den allmänna debatten, särskilt om det har spridits av politiker eller journalister;¹⁵⁰ genom vilken teknisk framställningsform yttrandet har spridits samt dess räckvidd;¹⁵¹ om yttrandet har gått att undvika eller inte;¹⁵² de potentiella effekterna och konsekvenserna av yttrandet;¹⁵³ tidpunkten för yttrandet och, ifall det hänvisar till en historisk händelse, hur lång tid som har förflutit sedan den händelsen.¹⁵⁴ I rättsfallet NJA 2006 s. 467

använde Högsta domstolen sig av Europadomstolens kriterier för att fastställa ifall ett yttrande utgjorde missaktning eller inte enligt 16 kap. 8 § brottsbalken.

59. Trots syftet med bestämmelsen om hets mot folkgrupp, Europadomstolens och Högsta domstolens praxis, kommitténs rekommendationer samt den internationella kritik som Sverige har ådragit sig, har Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten en fortsatt inskränkt syn på bestämmelsens tillämplighet. Särskilt svårt har myndigheterna att hantera sådan missaktning som sprids genom symboler, och verkar ha som uppfattning att det endast är den direkta handlingen vilken ger upphov till ett

¹⁴⁷ Se bl.a. Europadomstolens domskäl i målen *Jersild mot Danmark*, ansökan nr 15890/89, dom av den 23 september 1994, para. 33; *Halis Doğan mot Turkiet*, ansökan nr 4119/02, dom av den 20 oktober 2006, para. 34; de förenade målen *Lindon, Otchakovsky-Laurens och July mot Frankrike*, ansökan nr 2127/02 och 3644/02, dom av den 22 oktober 2007, para. 57; *Sürek mot Turkiet (I)*, ansökan nr 26682/95, dom av den 8 juli 1999, para. 62. Se för en litteraturöversikt även Howard, E., *Freedom of Expression and Religious Hate Speech*, 1 uppl., Routledge, 2018, s. 100 ff.

¹⁴⁸ Se bl.a. Europadomstolens domskäl i målen *Vajnai mot Ungern*, ansökan nr 44438/08, dom av den 8 juli 2008; *Perinçek mot Österrike*, ansökan nr 27510/08, dom av den 15 oktober 2015.

¹⁴⁹ Se bl.a. Europadomstolens domskäl i målen *Zana mot Turkiet*, ansökan nr 18954/91, dom av den 25 november 1997, para. 57–60; *Karataş mot Turkiet*, ansökan nr 23168/94, dom av den 8 juli 1999, para. 52; *Perinçek mot Österrike*, ansökan nr 27510/08, dom (stora kammaren) av den 15 oktober 2015, para. 205.

¹⁵⁰ Se bl.a. Europadomstolens domskäl i målen *Castells mot Spanien*, ansökan nr 11798/85, dom av den 23 april 1992; *Incal mot Turkiet*, ansökan nr 22678/93, dom av den 9 juni 1998; *Jersild mot Danmark*, ansökan nr 15890/89, dom av den 23 september 1994; *Perinçek mot Schweiz*, ansökan nr 27510/08, dom av den 15 oktober 2015; *Sürek mot Turkiet (II)*, ansökan nr 24122/94, dom av den 8 juli 1999.

¹⁵¹ Se bl.a. Europadomstolens domskäl i målen *Jersild mot Danmark*, ansökan nr 15890/89, dom av den 23 september 1994, para. 31; *Karataş mot Turkiet*, ansökan nr 23168/94, dom av den 8 juli 1999, para. 52; *Okçuoğlu mot Turkiet*, ansökan nr 24246/94, dom av den 8 juli 1999, para. 52; *Handyside mot Förenta kungariket*, ansökan nr 5493/72, dom (plenum) av den 7 december 1976, para. 49.

¹⁵² Se bl.a. Europadomstolens domskäl i målen *Vedjeland m.fl. mot Sverige*, ansökan nr 1813/07, dom av den 9 februari 2012 i jmf. med målen *Otto-Preminger-Institut mot Österrike*, ansökan nr 13470/87, dom av den 20 september 1995; *Wingrove mot Storbritannien*, ansökan nr 17419/90, dom av den 25 november 1996; *I.A. mot Turkiet*, ansökan nr 42571/98, dom av den 13 september 2006; *Gay News och Lemon mot Förenta kungariket*, ansökan nr 8710/79, dom av den 7 maj 1982.

¹⁵³ Se bl.a. Europadomstolens domskäl i målen *Vedjeland m.fl. mot Sverige*, ansökan nr 1813/07, dom av den 9 februari 2012 i jmf. med målen *Otto-Preminger-Institut mot Österrike*, ansökan nr 13470/87, dom av den 20 september 1995; *Wingrove mot Storbritannien*, ansökan nr 17419/90, dom av den 25 november 1996; *I.A. mot Turkiet*, ansökan nr 42571/98, dom av den 13 september 2006; *Gay News och Lemon mot Förenta kungariket*, ansökan nr 8710/79, dom av den 7 maj 1982.

¹⁵⁴ Se bl.a. Europadomstolens domskäl i målen *Erbakan mot Turkiet*, ansökan nr 59405/00, 6 juli 2006, para. 68; *Féret mot Belgien*, ansökan nr 14615/07, dom av den 16 juli 2009, para. 75–7.

meddelande som är relevant i sammanhanget, det vill säga att det är meddelandet direkt och uppenbart, betraktat isolerat från den information det förmedlar och i vilket sammanhang det har uppkommit, som är relevant att bedöma.

¹⁵⁵ Särskilt uppmärksammades denna problematik under 2022 i samband med den högerextrema politikern Rasmus Paludans så kallade "valturné", där han från april 2022, under den muslimska fastemånaden ramadan, till och med åtminstone juni, systematiskt brände koraner framför moskéer och i områden med relativt stor täthet av afrosvenskar, muslimer och i övrigt icke-vita invånare. Det uttryckliga syftet bakom turnén beskrevs av Paludan själv som att provocera muslimer och människor med invandrarbakgrund, i syfte att framställa dem som våldsamma, barbariska, irrationella och ointegrerbara, och därmed inte heller hemmahörande i det västerländska samhället. Paludan höll sammanlagt minst 29 demonstrationer från den 14 april 2022 till och med den 5 juni 2022. Medborgarrättsorganisationer, privatpersoner och, i ett fall, kommunen där demonstrationen hölls, anmälde sammanlagt sju demonstrationer till polisen och hävdade att omständigheterna i fallet utgjorde hets mot folkgrupp enligt avsnitt 16 artikel 8 i den svenska strafflagen, bland annat mot bakgrund av koranbrännings symboliska associationer och användning i rasistisk organisering, valet av tid för demonstrationerna (under rama-

dan), valet av områden, och det dokumenterade bakomliggande syftet med dem. Sex styckena av de sju anmälningarna direktavskrevs utan att förundersökning inleddes. I ett av de nedlagda ärendena anförde handläggaren att brännandet av Koranen endast utgör religionskritik, vilket inte omfattas av bestämmelsen om hets mot folkgrupp. Övriga ärenden lades ner med standardmotiveringen att de anmälda händelserna inte utgjorde brottslig handling, utan närmare motivering. I samband med att Rasmus Paludan brände Koranen framför den turkiska ambassaden i Stockholm i januari 2023 har flertalet regeringsföreträdare även kategoriskt konstaterat att koranbrännningar inte utgör hets mot folkgrupp, utan att frågan har prövats i en rättslig instans.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Se bl.a. Europadomstolens domskäl i målen *Perinçek mot Österrike*, ansökan nr 27510/08, dom (stora kammaren) av den 15 oktober 2015; *Polat mot Turkiet*, ansökan nr 23500/94, dom av den 8 juli 1999.

¹⁵⁶ Granström, G., Åström, K., "Lifecycle of a Hate Crime: Country Report for Sweden", Umeå universitet, 2017, s. 46 f.

ARTIKEL 5

FÖRBJUDA OCH ELIMINERA ALL RASDISKRIMINERING OCH GARANTERA LIKHET INFÖR LAGEN

Likabehandling inom rättsväsendet, särskilt om punkterna 26 och 27 i kommitténs rekommendationer

60. För att Sverige effektivt med alla lämpliga medel ska kunna uppfylla sina förpliktelser i enlighet med artikel 5 i konventionen, bör kommittén rekommendera Sverige att

- agera utifrån det som Brottsförebyggande rådet kommer fram till i sin granskning av förekomsten av diskriminerande praktiker i Polismyndighetens arbete
- den svenska lagstiftningen, framför allt 13 § PolisL, ordningsvaktslagen och lagen om omhändertagande av berusade personer, ändras på ett sådant sätt att det diskretionära utrymmet för brottsbekämpande, brottsförebyggande och ordningshållande myndigheter eller tjänstepersoner inskränks
- lagförslagen om utökade befogenheter för brottsbekämpande och brottsförebyggande myndigheter i gränsnära områden avskrivs
- lagförslagen om utökade befogenheter för ordningsvakter m.m. avskrivs
- den planerade utredningen om visitationszoner läggs ner.

Förklaring

61. ASR välkomnar att svenska staten till slut, efter många års ihärdigt arbete av framför allt det svenska civilsamhället och av gräsrotsorganisationer, har erkänt förekomsten av rasprofilering inom rättsväsendet genom Polismyndighetens initiativ att till Brottsförebyggande rådet ge i uppdrag att kartlägga hur myndighetens arbete med profilering leder till diskriminerande utfall. Uppförandet av uppdraget visar på behovet av ett starkt civilsamhälle för att svenska staten ska uppfylla sina förpliktelser enligt konventionen, och varje åtgärd som försvårar eller förhindrar civilsamhällets arbete innebär därmed risk för (ytterligare) konventionsbrott. ASR påminner emellertid om att Polismyndigheten har tagit initiativ på eget bevåg och att det ännu inte existerar några statliga direktiv som ger myndigheten till uppgift att aktivt arbeta mot förekomsten av diskriminering inom sin verksamhet.

62. ASR finner det även nödvändigt att inledningsvis påminna om att frågan om huruvida rasprofilering förekommer är en överspelad sådan, och att utredningen därmed inte endast får stanna i att konstatera att så är fallet, utan måste som utgångspunkt i stället fokusera på att formulera effektiva och ändamålsenliga strategier och metoder för att motverka och bekämpa förekomsten av

alla rättsväsendets diskriminerande praktiker. Trots avsaknaden av jämlikhetsdata existerar det en betydande mängd svensk forskning som tydligt visar förekomsten av rasprofilering bland poliser och ordningsvakter.¹⁵⁷ Förekomsten av rasprofilering, som ett bestående och genomgående fenomen, är därmed inte en företeelse som det inte går att agera mot på grund av ett bristande kunskapsunderlag. Det är också väl belagt att det inte är diskriminerande uppfattningar hos enskilda polismän som ligger till grund för förekomsten av rasprofilering, vilket Polismyndigheten vid tillfällena har anfört. Mångfalden av forskningen visar att rasprofilering är ett strukturellt problem, i bemärkelsen att det inte är de enskilda polis- eller ordningsvakternas rasistiska eller i övrigt diskriminerande uppfattningar som ger upphov till förekomsten av rasprofilering, utan att rasprofilering följer som ett logiskt och funktionellt stringent resultat av sättet på vilket den svenska polis- och ordningsvaktsverksamheten är organiserad. Existerande forsk-

¹⁵⁷ Hydén, S., Lundberg, A., *Inre utlänningskontroll i polisarbetet – mellan rättsstatsideal och effektivitet i Schengens Sverige*, Linköping University, 2004; Granér, R., *Patrullerande polisens yrkeskultur*, Lund University, 2005; Pettersson, T., *Polisingripanden vid eget bruk av narkotika*, Stockholm University, 2005; SOU 2005:60, *Röster om etnisk diskriminering*; SOU 2006:30, *Är rättvisan rättvis? – Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättssystemet*; Kalonaité, V., Kawesa, V., Tedros, A., *Att färgas av Sverige: upplevelser av diskriminering och rasism bland ungdomar med afrikansk bakgrund i Sverige*, Equality Ombudsman, 2007; Swedish National Council for Crime Prevention, *Discrimination in the Criminal Justice Process in Sweden*, 2008; Hallin, P.-O., Jashari, A., Listerbom, C., Popoola, M., *Det är inte stenarna som gör ont: röster från Herrgården, Rosengård – om konflikter och erkännande*, Malmö University, 2010; de los Reyes, P., Hörnqvist, M., Boréus, K., Estrada, F., Flyghed, J., Gonzáles Arriagada, A., Lundgren, M., Lundström, M., *Bilen brinner... men problemen är kvar: berättelser om Husbyhändelserna i maj 2013*, Stockholmia Förlag, 2014; Wieslander, M., *Ordningmakter inom ordningmakten: diskurskamp, dilemman och motstånd i blivande polisens samtal om mångfald*, Karlstad University, 2014; Civil Rights Defenders, *Randomly Selected – Race/ethnic Profiling in Sweden*, 2017; Schchlarek Mulinari, L., *Race and Order*, Stockholm University, 2020.

ning hänvisar i sammanhanget framför allt till möjliggörande lagstiftning och organisatoriska modeller som avgörande faktorer bakom såväl förekomsten som omfattningen av rasprofilering.

63. Två stycken sådana möjliggörande regelverk och organisatoriska modeller är värda att särskilt redovisa. För det första det omfattande diskretionära utrymme som tilldelas de brottsbekämpande och ordningshållande aktörerna i deras rättsliga mandat att fråga, förhöra, stoppa, visitera eller på andra sätt agera eller ingripa mot enskilda personer genom polislagen, enligt vilken poliser har vidsträckta befogenheter att vidta en rad ingripande och rättighetsinskränkande åtgärder, bland annat kroppsvisitera, omhänderta, avvisa eller avlägsna, samt bruka våld i syfte att "upprätthålla allmän ordning" (se 1 § polislagen i kombination med 10 §, 13–13 c §§, 19 § polislagen). Riksdagens ombudsmän (JO) har vid flertalet gånger kritiserat Polismyndigheten för att vidta ingripanden utan rättslig grund,¹⁵⁸ och flera svenska människorättsorganisationer och akademiska institutioner har kritiserat lokutionen "upprätthålla allmän ordning" för att vara i strid med legalitetsprincipens krav på förutsägbarhet och precision.¹⁵⁹

64. Poliser och ordningsvaktens stora diskretionära utrymme att vidta åtgärder gentemot enskilda innebär att enskilda poliser eller

¹⁵⁸ Se bl.a. JO dnr 2592-2019, 2593-2019, 933-2020, 4649-2019, 7139-2015, 5727-2018, 6908-2016, 4222-2016, 7422-2015.

¹⁵⁹ Amnesty International Sverige, *Synpunkter på betänkandet En ny lag om ordningsvakter m.m. (SOU 2021:38)*, 10 oktober 2021.

ordningsvakter har möjligheten att i praktiken agera gentemot enskilda utan förekomsten av brottsmisstanke eller grundad misstanke i övrigt, på ett sådant sätt att det inte är möjligt att utöva tillsyn gentemot polisens ageranden eftersom de sker utanför ramen av formella polisiära insatser. Kombinationen av bristande möjligheter att utöva tillsyn, insyn eller översyn över alla kontakter mellan enskilda och poliser, tillsammans med långtgående mandat som tillåter eller åtminstone gör det möjligt eller ger till poliser och ordningsvakter en känsla av att med rättfärdighet agera utan att det föreligger sakliga skäl för ett ingripande, innebär att det saknas tillräckligt skydd mot att sådana kategorier som etnicitet, ras eller religion beaktas i den enskilda polisens eller ordningsvaktens bedömning av om han eller hon ska agera eller inte. Det sagda innebär även att lagförslag vars syfte är att utöka polisens diskretionära utrymme, eller att utan att minska det diskretionära utrymmet ge poliser och ordningsvakter ytterligare befogenheter, eller att öka antalet poliser och ordningsvakter samtidigt som de strukturella faktorerna bakom rasprofilering hålls konstanta, innebär en ökad risk för rasprofilering. Som exempel kan anföras ett särskilt medialt uppmärksammat fall under 2021, när en afrosvensk svensk medborgare uppgav att han stoppats utan skäl uppemot 150 gånger på två år, när han pendlat mellan Malmö och Köpenhamn.¹⁶⁰

65. För det andra är profilering av kriminalitet som sådan ett accepterat och väl använt verk-

tyg av Polismyndigheten i dess brottsbekämpande och brottsförebyggande verksamhet. Svensk forskning som studerar olika demografiska, sociala, ekonomiska och andra oberoende variabler korrelerade med förekomsten av kriminalitet, har funnit en överrepresentation mellan deltagande i kriminella aktiviteter och tillhörighet till etniska, rasliga eller religiösa minoriteter. Profileringen av faktorer som visar på kriminalitet är således även positivt korrelerade med rasliga kategorier, även om det inte finns stöd för att sambandet är kausalt. Det sagda innebär att varje profilering av kriminalitet, vilket är accepterat, riskerar att i praktiken innebära profilering med hänsyn till ras, etnicitet, religion eller nationalitet. Det innebär att rasprofilering är intimt kopplad till rasliga ojämlikheter i övrigt, och att varje kamp mot rasprofilering med nödvändighet måste bekämpa kriminalitetens grunder, bland annat ekonomisk ojämlikhet, boendesegregation, trångboddhet, arbetslöshet, arbetsmöjligheter, utbildningsnivå, tillgång till utbildning, tillgång till sjukvård och andra levnadsvillkor. Rasprofilering är nämligen ytterst en följd av ett ojämnt samhälle.

66. Till rasprofilering hör även förekomsten av övervåld. Enligt 10 § polislagen har poliser den lagliga rätten att vid utförandet av tjänsteåtgärder, det vill säga all verksamhet som syftar till att *”upprätthålla den allmänna ordningen”*, inklusive ingripanden, utöva våld. Genom 29 § polislagen har även ordningsvakter en sådan rätt.

67. Förekomsten av polisbrutalitet är, precis som förekomsten av rasprofilering, ett bestående inslag i svensk polisiär verksamhet.

¹⁶⁰ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/se-nar-thomas-stoppas-pa-gransen-gang-pa-gang>

Antalet dödliga skjutningar under den förevarande granskningsperioden (2018–2021) utgör en ökning om 50 procent jämfört med tidigare (2014–2017). Under perioderna har antalet icke-påtvungade skott uppgått till totalt 146 stycken, en ökning om 1 procent. 69 procent av alla polisiära skjutningar sker i samband med ingripanden. Det saknas teoretisk forskning om polisens våldsanvändning eller fall av polisövervåld i Sverige. Det i sig är ett problem, mot bakgrund av den mängd berättelser om förekomsten av sådan som finns. Det är därtill ytterst sällsynt att våld mot enskilda från polisen utreds, än mindre prövas i domstol. Trots avsaknaden av forskningsläget kan några exempel vara belysande.

68. Varje bemötande mellan polis och enskilda innebär en risk för polisvåld, eftersom en sådan laglig rätt finns enligt 10 § polislagen. Varje bruk av 10 § polislagen innebär även en risk för övervåld. Och eftersom rasprofilering leder till en överrepresentation av afrosvenskar som föremål för polisiära ingripanden, och eftersom varje ingripande medför risk för polisvåld, innebär rasprofilering per logik och funktion en överrepresentation av afrosvenskar och andra rasliga, etniska och religiösa minoriteter bland de som blir föremål för polisvåld. Frågorna kan därmed inte separeras från varandra.

69. Den politiska utvecklingen i Sverige mot fler poliser och ordningsvakter, med fler repressiva befogenheter, medför en tydlig ökad risk för diskriminerande praktiker från ordningsmakten. Det kan uttrycka sig som

rasprofilering eller rasistiskt motiverad polisbrutalitet. Avsiktsförklaringen av den nya regeringskoalitionen, Tidöavtalet, uppvisar ett tydlig repressivt förhållningssätt, och föreslår i delar flera materiella förslag vilka, om de realiserades, skulle innebära en ytterligare förhöjd risk för rasprofilering. Bland Tidöavtalets innehåll ska inte minst nämnas dess systematiska utformning och dess negativa innehåll: för att stoppa kriminaliteten, påstås det, föreslås flertalet straff- och processrättsliga repressiva förslag. Avtalet, vilket beskrevs som ett paradigmskifte av den svenska statsministern vid sin regeringsförklaring, och som får förstås som det nya regeringssamarbetets ideologiska manifest, saknar till sitt innehåll förslag för att motverka kriminaliteten med ekonomiska och sociala åtgärder. Valet av fokus är i sig ett problem för samtliga i den svenska rasifierade befolkningen, däribland afrosvenskar. Som det visats ovan innebär varje fokus på ytterligare straffrättsliga aspekter inte endast att kriminalitet förstås som ett problem som är sprunget ur den enskilda individen och dess egenskaper, däribland dess ras, men även en risk för förekomsten av diskriminerande praktiker utan att faktiskt lösa de problem med kriminalitet som existerar.

Jämlik hälsa

70. Kommittén bör rekommendera att Sverige, i enlighet med artikel 5 i konventionen, vidtar åtgärder för att säkerställa afrosvenskars lika rätt till folkhälsa. Sverige bör därvidlag följa uppmaningarna i uppropet mot rasism i vården att

- Patientnämnden och IVO inför diskriminering som ett särskilt tillsynsområde
- all vårdpersonal fortbildas om hur rasism påverkar vården, både ur personal- och patientperspektiv
- alla vårdutbildningar inkluderar moment om diskriminering, både ur personal- och patientperspektiv
- alla vårdenheter har uppdaterade handlingsplaner för hur rasism på arbetsplatsen ska hanteras
- anslagen till forskning om rasism inom vården ökar.

Vidare anser ASR att kommittén bör rekommendera Sverige att

- påbörja insamling av jämlikhetsdata hos Sveriges regioner för att kunna kvalitetssäkra att vård på jämlika villkor erbjuds i alla regioner
- sammanställning av data om ojämlik vård och hälsa integreras som en uppgift i Socialstyrelsens riktlinjer.

Förklaring

71. ASR ser med oro på de frekventa vittnesmålen från afrosvenskar om ojämlik vård. Ett nyligen uppmärksammat exempel är att tre regioner fram till hösten 2022 rekommenderat att bedövningsplåster ska sitta kvar längre på barn med mörk hud utifrån en föreställning om att svarta har tjockare hud. Enligt vittnesutsagor till föreningen "Läkare mot rasism" förekommer detta fortfarande på högskolor och sjukhus runtom i landet.

72. Ytterligare exempel är att det finns en utbredd missuppfattning att personer med melaninrik hud löper en obefintlig risk att drabbas av hudcancer vilket leder till senare diagnostisering. Siffror från USA visar att den 5-åriga melanomöverlevnadsgraden för svarta är 65 procent jämfört med 91 procent för vita människor.

73. Läkarstudenten Kaberi Mitra startade år 2021 ett upprop mot rasism i vården som över 1 000 läkare och läkarstudenter skrev på.¹⁶¹ I uppropet framfördes bland annat två önskemål, vilka var att

- Patientnämnden och Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ska införa diskriminering som ett särskilt tillsynsområde. Endast ett riksdagsparti har tagit upp frågan på nationell nivå och dessutom har riksdagen sagt nej till motionen på rekommendation av

¹⁶¹ 1 011 läkare och läkarstudenter i upprop: Agera mot rasismen i vården https://www.expressen.se/debatt/vi-maste-agera-mot-rasismen-i-varden/?fbclid=IwAR2WeFmZM6f-fRa0VS2WOTpkcXzcaXU8K7LFFUzArLBtXkOqyWQ_UCJhnM2Q

socialutskottets betänkande

- all vårdpersonal skulle utbildas om rasism i vården och att utbildning om rasism skulle införas på samtliga vårdutbildningar – detta har inte heller hörtsammats.

74. Vi noterar också att Socialstyrelsen i sitt metodutvecklingsprojekt "Arbetsätt för jämlik vård" pekar på att det för personer med låg socioekonomisk status finns en socioekonomisk gradient i förtida död. Beträffande gruppen "personer med utländsk härkomst" visar studier att utrikesfödda upplever sämre fysisk och psykisk hälsa jämfört med infödda svenskar.¹⁶²

75. Studier som Socialstyrelsen utgår ifrån pekar även på att utrikesfödda personer söker vård i lägre utsträckning än svenskfödda. En studie visar exempelvis att en större andel utrikesfödda kvinnor (21 procent) uppgett att de inte sökt vård när de behövt det jämfört med kvinnor som är födda i Sverige (12 procent). Några av orsakerna till detta bedöms vara ett icke-normkritiskt bemötande, dålig kunskap om vården och hur man kommer i kontakt och kan få hjälp, svårigheter att anpassa sig till ett nytt sjukvårdssystem, språkbarriärer och brist på kunskap om sin hälsa och hur man kan förbättra den. De vanligaste orsakerna till att inte söka vård bland utrikesfödda rapporteras vara språkproblem, brist på tillit till vården och brist på information om vårdens organisation.¹⁶³

76. Socialstyrelsen har tillsatt ett arbete med att utveckla ett kunskapsstöd om rasism i vården. Kunskapsstödet är emellertid inte tvingande för regionerna att använda sig av.

77. Då vi inte har insamling av jämlikhetsdata i Sverige vet vi inte säkert hur stor påverkan just ras och rasism har på den vård som patienter erbjuds. Däremot finns flera studier som visar på hur utrikesfödda har sämre utfall i vården. Bland annat föreligger en högre mödradödlighet och mödramorbiditet för kvinnor födda i låginkomstländer.¹⁶⁴

78. En stor genomgång av den psykiatriska vården har visat att utrikesfödda tvångsvårdas i högre utsträckning än inrikes födda.¹⁶⁵

79. Internationella studier visar att det föreligger en raslig bias bland vårdpersonal när det kommer till smärta och skillnader i vilken smärtlindring som ges till rasifierade patienter jämfört med vita patienter.¹⁶⁶ En amerikansk rapport från folkhälsomyndigheten har slagit fast att mödradödligheten är tre gånger så hög för svarta kvinnor jämfört med vita.¹⁶⁷ En sammanställning från brittiska NHS visade att svarta patienter inom psykiatrin löpte en tre gånger ökad risk för att spännas fast i bälte, jämfört med vita patienter.¹⁶⁸

¹⁶² <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-2-6636.pdf>

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ *Excess mortality in women of reproductive age from low-income countries: a Swedish national register study - PubMed (nih.gov), Increased risk of severe maternal morbidity (near-miss) among immigrant women in Sweden: a population register-based study - PubMed (nih.gov).*

¹⁶⁵ "Utrikesfödda använder mindre psykiatrisk vård än svenskfödda de första åren i Sverige", Hollander, Dalman et al 2020.

¹⁶⁶ *Racial Bias in Pain Perception and Response: Experimental Examination of Automatic and Deliberate Processes" Mathur, Richeson et al, 2014.*

¹⁶⁷ *Maternal Mortality Rates in the United States, 2020 (cdc.gov).*

¹⁶⁸ *Mental Health Bulletin: 2016-17 Annual Report - NHS Digital.*

Kliniska vittnesmål i kombination med forskning på proxyvariabler indikerar att liknande överrisker förekommer i Sverige. Men utan jämlikhetsdata går det inte att leda i bevis.

80. Under det gångna året har ett flertal fall av rasism i vården uppmärksammats i media. Två afrosvenska kvinnor i Västra Götalandsregionen har avlidit till följd av nekad respektive fördröjd ambulans, och en afrosvensk pojke respektive två unga rasifierade män har avlidit till följd av att ha nekats ambulans i Region Skåne. Konkreta åtgärder från sjukhusens sida och rättsliga påföljder har uteblivit. I stället fortsätter regionerna att upprepa att de tillsätter utredningar i de enskilda fallen, och skriva på sina webbplatser att de arbetar mot alla former av diskriminering. Denna approach till rasism och diskriminering i vården visar på en grundläggande okunskap om vad rasism är. Rasism är inte en enstaka felaktig handläggning, utan utbredda strukturer som genomsyrar hela vårt samhälle och därmed även vården. Rasism pågår ständigt i verksamheterna och drabbar såväl patienter som personal.

81. Som konstaterats tidigare i den här rapporten ser vi Sveriges restriktiva hållning till användandet av statistik differentierad på ras eller etniska grupper som ett fenomen som är kopplat till ett generellt "färgblint" förhållningssätt till att adressera samhällsproblem. Det här förhållningssättet utgör en form av strukturellt våld eftersom det leder till att rättigheter inte realiserar och covid-19-pandemin visade hur det här strukturella våldet ibland får en dödlig utgång. Våren 2020 larmade Somaliska

läkarföreningen om att minst 6 av de 15 som dött av coronaviruset i Stockholmsområdet var svensksomalier. Med den typiska svenska färgblinda ansatsen konstruerade journalister, experter och politiker frågan som ett integrationsproblem kopplat till att somalier inte förstått att skydda sig från covid-19 för att de inte nåtts av information på grund av bristande svenskkunskaper. Problemet förlades alltså hos svensksomalierna och insatser för att nå ut med information på somaliska rullades igång.¹⁶⁹ Vad som gick Sverige förbi var att det inte bara bland svensksomalier utan bland afrosvenskar generellt fanns en högre överdödlighet och detsamma gällde för andra rasgrupper.

82. I rapporten Utrikes födda och covid-19 visar Folkhälsoinstitutet i siffror hur covid-19 drabbar olika svenska rasgrupper olika.

83. Den relativa risken att avlida i covid-19 är större för personer från nästan alla födelse-regioner i jämförelse med svenskfödda. Bara individer från Nordamerika har lägre risk att avlida i covid-19. Detta bekräftas av den köns- och åldersstandardiserade dödligheten, (se fig 11-12), som också är högre i samtliga grupper jämfört med svenskfödda, förutom Nordamerika. Notera att skillnaden i relativ risk för dödlighet inte är lika drastisk som den för risken att behöva IVA-vård som var drygt 5 gånger så hög för personer födda i Afrika och Mellanöstern, jämfört med den svenskfödda befolkningen. Men individer födda i Afrika

¹⁶⁹ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/lakarforening-larmar-over-halften-av-de-doda-ar-svensksomalier>

har ändå 3,4 gånger så stor risk, och individer födda i Mellanöstern har 2,8 gånger så stor risk att avlida med covid-19 i jämförelse med svenskfödda. Att vara född i de övriga regionerna, förutom Nordamerika och Västeuropa, innebär upp till dubbelt så stor risk.¹⁷⁰

84. De här resultaten borde inte ha kommit som en överraskning för någon för över hela västvärlden kunde samma fenomen av överdödlighet bland rasifierade observeras. Flera amerikanska studier kunde redan tidigt 2020 påvisa en mycket högre dödlighet bland rasminoriteterna. Skillnaden var att i USA tillskrevs inte skulden de drabbade grupperna. I stället konstaterade man vilka de strukturella faktorerna var i samhället som ledde fram till överdödligheten hos grupper som afroamerikaner, hispanics och asiater. En studie utförd av Kaiser Family Foundation konstaterade att rasminoriteter var mer utsatta på grund av faktorer som yrke, trångboddhet, tillgång till och användning av sjukvård, ojämlikheter i behandling och historiska händelser, diskriminering, kulturella skillnader mellan patienter och sjukvårdsleverantörer samt språkbarriärer, utbildnings-, inkomst- och förmögenhetsskillnader, samt färre alternativ att exempelvis jobba eller studera hemifrån.¹⁷¹ Allt det här är förhållanden som den här alternativa rapporten visar föreligger bland rasifierade svenskar också. I Coronakommissionens slutbetänkande får den svenska hanteringen av pandemin både kritik och beröm. Det konstateras att Sverige hade ungefär dubbelt så hög dödssiffra per 100 000 invånare i pandemin som sina grannländer men i gengäld

Relativ dödlighet med covid-19 fördelat på

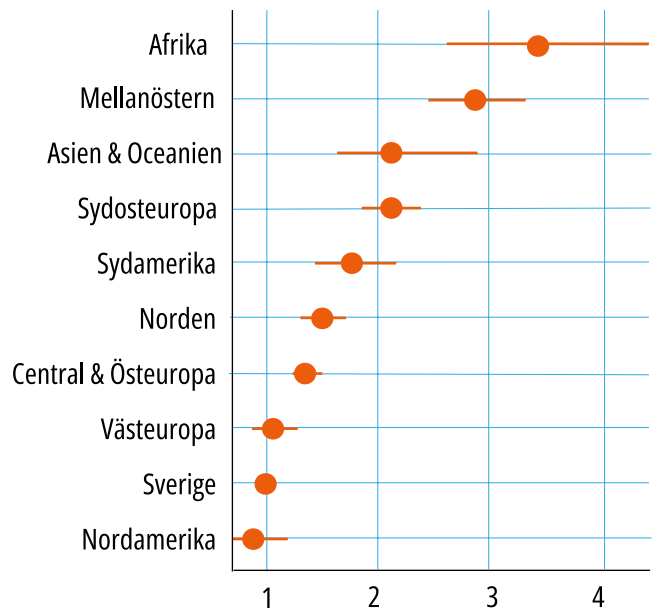

fig 11. Med "relativ risk" bedömer man risken i en grupp i förhållande till en referensgrupp (svenskfödda) där risken anges till 1,0.

Åldersstandardiserad dödlighet med covid-19 fördelat på födelseregion

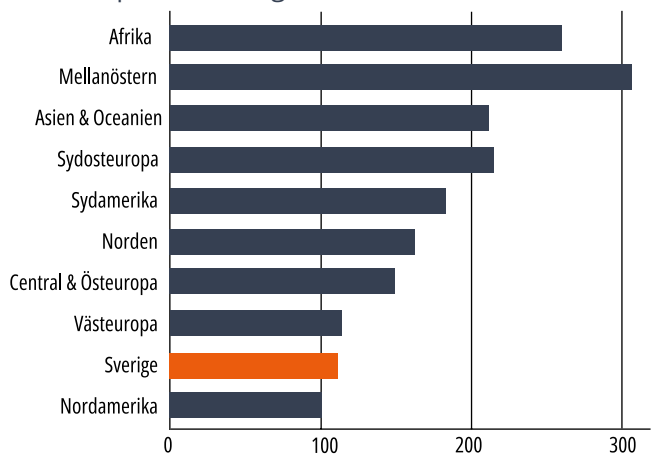

fig 12. "Standardiserad dödlighet" presenteras som antalet döda per 100 000 invånare justerat för sammansättningen i gruppen när det gäller ålder och kön.

¹⁷⁰ Folkhälsomyndigheten, *Utrikes födda och covid-19*, (2021), s. 23.

¹⁷¹ <https://www.kff.org/report-section/covid-19-racial-disparities-in-testing-infection-hospitalization-and-death-analysis-of-epic-patient-data-issue-brief/>

klarade den svenska ekonomin sig bra tack vare begränsade restriktioner.¹⁷² Frågan är vilka det var som betalade priset för den goda ekonomin med sina liv. Av det som framkommit föll den bördan oproportionerligt på rasifierade svenskar och det hade inte behövt bli så. Med en korrekt analys, som tagit rasgrupp i beaktande, hade liv kunnat räddas i stället för att resurser slösats på relativt verkningslösa insatser som dessutom hade till effekt att stigmatisera afrosvenskar som oupplysta och oansvariga. Till exempel är afrosvenskar och andra rasifierade svenskar mer beroende av kollektivtrafiken så i stället för att sprida information på somaliska hade antagligen flera liv kunnat räddas om lokaltrafiken i Stockholm hållit i gång trafiken i stället för att ställa in avgångar, under pandemin, med trängsel som effekt.¹⁷³

¹⁷² <https://omni.se/det-svenska-experimentet-hur-lyckad-var-egentligen-den-omstridda-covidstrategin/a/WRJL1a>

¹⁷³ <https://www.expressen.se/nyheter/efter-kaoset-trangt-pa-sl-buss-pa-nytt/>

Demokratiskt deltagande

85. Kommittén bör rekommendera att Sverige, i enlighet med skrivningarna kopplade till civila och politiska rättigheter i kommitténs generella rekommendation 34, vidtar åtgärder för att garantera afrosvenskar rätten att på lika villkor delta i det demokratiska beslutsfattandet genom att

- främja en ökad medvetenhet bland afrosvenskar, om vikten av deras aktiva deltagande i det offentliga och politiska livet och undanröja hinder för sådant deltagande
- vidta alla nödvändiga åtgärder, inklusive särskilda åtgärder, för att säkerställa lika möjligheter till deltagande för afrosvenskar i alla politiska församlingar på nationell, regional och kommunal nivå.

Förklaring

Valdeltagande riksdagsvalet bland röstberättigade 20-64 år		
	Män	Kvinnor
Afrika söder om Sahara	74,1%	79,2%
Mellanöstern och norra Afrika	68,4%	75%
Syd & Mellanamerika	79,2%	84%
Övriga Asien	75,4%	78,1%
USA, Kanada & Oceanien	85,9%	87,9%
Sverige 1	78,8%	86%
Sverige 2	90,7%	93,9%

fig 13. Valdeltagande bland röstberättigade fördelat på födelseregioner (personer som bott minst 10 år i Sverige) samt födda i Sverige med minst en förälder född i ett utomeuropeiskt land (Sverige 1) och födda i Sverige med två föräldrar födda i Sverige (Sverige 2)..

86. Skillnaden i valdeltagande i riksdagsvalet mellan grupperna afrosvenskar och vita svenskar är betydande att döma av tabellen ovan som bland annat jämför svenskar födda i Afrika söder om Sahara med svenskar födda i Sverige med två svenskfödda föräldrar. Skillnaden är 16,6 procent och det är bara svenskar födda i Mellanöstern och Norra Afrika som har ett lägre valdeltagande än afrosvenskar. Enligt Anders Westholm, professor i statsvetenskap, är det ett problem att människor som skulle behöva höras i politiken, och utöva inflytande, inte gör det. Det innebär en bristande representativitet. Han menar att valdeltagande också kan ses som en barometer över hur pass etablerade och resursstarka grupper är eftersom det finns en stark positiv korrelation mellan det måttet och valdeltagandet. Det låga valdeltagandet bidrar i sin tur till att förstärka de marginaliserade gruppernas utsatthet eftersom deras röster inte hörs. "Tanken med demokratin är att vi på olika sätt ska komma till tals i lika utsträckning och nu finns det en grupp människor som har andra synpunkter och andra intressen som inte kommer till tals och inte får sina röster hörda", uppgav professorn i en intervju med Sveriges radio.¹⁷⁴

87. Professor Arend Lijphart vid Kaliforniens universitet i San Diego observerar att lågt valdeltagande har blivit ett allvarligt problem inte bara i USA utan även i många västeuropeiska länder som traditionellt haft högt valdeltagande. Han listar fyra skäl till att detta är oroande som är intressanta ur rättighetssynpunkt: (1) Lågt valdeltagande innebär lågt deltagande hos mindre privilegierade medborg-

are, som redan är i underläge sett till andra former av politiskt deltagande. (2) Ojämnt deltagande innebär ojämnt inflytande. (3) Det faktiska valdeltagandet tenderar att vara lägre än vad de officiella siffrorna antyder. (4) Valdeltaganden i andra val än de på nationell nivå tenderar att vara särskilt låga.¹⁷⁵ Att på lika villkor delta i det demokratiska beslutsfattandet är enligt ASR en rättighet i sig själv, vars uppfyllande stärker förutsättningarna för att rättigheter uppfylls på andra områden. Sverige behöver därför förstärka sina ansträngningar att höja valdeltagandet och övrigt demokratiskt deltagande hos afrosvenskar och andra minoritiserade rasgrupper.

¹⁷⁴ <https://sverigesradio.se/artikel/3768536>

¹⁷⁵ Lijphart, A., *The Problem of Low and Unequal, Voter Turnout - and What We Can Do About It*, Reihe Politikwissenschaft / Political Science Series No. 54, 1998.

ARTIKEL 6

GARANTERA ALLA INOM STATENS JURISDIKTION SKYDD MOT DISKRIMINERING OCH EFFEKTIVA RÄTTSMEDEL

Diskrimineringslagen och dess tillämpning

88. Kommittén bör rekommendera att Sverige, i enlighet med artikel 6 i konventionen, förbättrar tillgången till effektiva rättsmedel genom att

- reglerna om rättegångskostnader inom ramen för diskrimineringsmål ändras så att den som driver ett diskrimineringsmål ska betala motpartens kostnader endast om det är uppenbart att det inte har förelegat skäl att få saken prövad
- göra en översyn av de regler som styr handläggningen av diskrimineringsmål i svensk domstol
- genomföra de lagändringar och förslag på åtgärder som statens särskilda utredare föreslagit i slutbetänkandet "Ett utökat skydd mot diskriminering" (SOU 2021:94), framför allt förslaget att även brottsbekämpande myndigheter bör omfattas av samtliga förbud i diskrimineringslagen
- genomföra de lagändringar och förslag på åtgärder som statens särskilda utredare föreslagit i slutbetänkandet "Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen – aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området" (SOU 2020:79), i synnerhet vad gäller förslagen om föreskriftsrätt och inrättande av föreskriftsråd hos DO samt förslagen som syftar till att effektivisera Nämnden

mot diskriminering.

89. Kommittén bör även rekommendera att Sverige utreder frågan om att låta kraven på lönekartläggning omfatta andra diskrimineringsgrunder än kön, i synnerhet etnisk tillhörighet samt religion och annan trosuppfattning.

Förklaring

90. ASR välkomnar de ändringar av diskrimineringslagen (2008:567) som har föreslagits i samband med slutbetänkandet "Ett utökat skydd mot diskriminering"¹⁷⁶ vad gäller de brottsbekämpande myndigheterna. Polisen åtnjuter ett brett förtroende bland vita svenskar men bland rasifierade framträder en annan bild. Rasifierade svenskar vittnar om upplevelser av en förtryckande polisnärvaro präglad av rasprofilering, godtyckliga

¹⁷⁶ SOU 2021:94.

Lundahl Marie, Nya DO ska vända kritiserad myndighetsskuta, Alltinget, 9 april 2021, <https://www.altinget.se/arbetsmarknad/artikel/nya-do-ska-vanda-kritiserad-myndighetsskuta> (hämtad 2023-02-18).

EU-domstolen, mål C-30/19.

Enligt EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna, artikel 47 ska var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts ha rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i denna artikel. Var och en har rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. Var och en ska ha möjlighet att erhålla rådgivning, låta sig försvaras och företräddas. Rättshjälp ska ges till personer som inte har tillräckliga medel, om denna hjälp är nödvändig för att ge dem en effektiv möjlighet att få sin sak prövad inför domstol.

stopp och husrannsakingar. För ASR är det en självklarhet att även brottsbekämpande myndigheter bör omfattas av samtliga förbud i diskrimineringslagen i enlighet med förslaget.

91. Även de ändringar av diskrimineringslagen (2008:567) som har föreslagits i samband med delbetänkandet "Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen – aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området" välkomnas av ASR, i synnerhet vad gäller förslagen om föreskriftsrätt och inrättande av föreskriftsråd hos DO samt förslagen som syftar till att effektivisera Nämnden mot diskriminering. Det går att konstatera att DO:s tillsyn påvisat ganska stora brister hos tillsynsobjekten i regelefterlevnaden när det gäller aktiva åtgärder, både före och efter lagändringarna 2017. I de flesta fall har anledningen bestått i att verksamheterna, sedan införandet av kravet om aktiva åtgärder 2017, upplever det som komplicerat att arbeta med aktiva åtgärder. Generellt sett avslutas DO:s granskningar med beslut där brister konstateras, men oftast vidtas inga andra åtgärder. DO har de senaste tio åren dessutom inte gjort någon framställan om vitesföreläggande till Nämnden mot diskriminering, vilket i praktiken innebär att myndigheten själv på ett sätt brister i att säkerställa efterlevnaden av lagkraven. Nämnden är därmed ett rättsligt organ som inte används av vare sig DO eller arbetstagarorganisationerna, som har sekundär talerätt i nämnden. Det finns flera skäl till det, men den mest förekommande anledningen är att processen i nämnden är så tidskrävande och att DO framför allt måste erbjuda tillsynsobjekten möjligheten att nå en frivillig lösning för att åtgärda

sina brister. Det är väldigt ovanligt att det i lag betonas att en myndighet ska förmå enskilda att frivilligt följa lagen vid tillsyn på olika samhällsområden, varför förslaget om att denna formulering ska utgå från lagen välkomnas.

92. ASR ser positivt på DO:s ändring av riktning mot att ta fler ärenden till domstol.¹⁷⁷ Dessutom har DO i samband med sin framgångsrika talan i EU-domstolen mot Braathens Regional Aviation tydligt markerat en vilja att öka tillgången till rättvisa.¹⁷⁸ EU-domstolen konstaterade i sin dom att den som anser sig diskriminerad har rätt att få en domstolsprövning så länge motparten förnekar att diskrimineringen har skett. Frågan aktualiserades när flygbolaget genom att godta att betala det yrkade beloppet förhindrade en prövning i diskrimineringsfrågan. Den diskriminerade parten hade därmed inte tillförsäkrats ett effektivt rättsmedel bedömde EU-domstolen.¹⁷⁹ I ett särskilt yttrande från Högsta domstolen i samband med målets avgörande har de fem justitieråden angett att EU-domstolens dom medför att överväganden måste göras om hur svensk processrätt ska anpassas till EU-rättens krav på rätt till prövning och fastställande av att diskriminering skett. Nyligen lyfte DO vikten av att Regeringskansliet gör en ny översyn av de processrättsliga reglerna i Sverige som förhindrar svenskars tillgång till upprättelse efter att deras rättigheter har inskränkts.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Arrhenius Lars, Ahlstrand Oxhamre Karin, "Diskriminering måste kunna prövas rättsligt", Svenska Dagbladet, 9 mars 2023, <https://www.svd.se/a/pQ9LWX/do-diskriminering-maste-kunna-provas-rattsligt> (hämtad 2023-03-12).

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ *Ibid.*

¹⁸⁰ *Ibid.*

93. Enligt diskrimineringslagens bestämmelser om aktiva åtgärder behöver arbetsgivare redan idag förebygga risker mot diskriminerande löner och arbetsvillkor. Dock finns det inga krav på att genomföra årliga lönekartläggningar på andra diskrimineringsgrunder än kön. Forskning visar dock att omotiverade skillnader i lönesättning framkommer på andra grunder än kön. Resultaten visar en stor löneskillnad mellan afrosvenskar och den övriga befolkningen. Löneskillnaden är störst i den privata sektorn: personer födda i subsahariska Afrika har 25 procent lägre lön än befolkningen i övrigt och afrosvenskar som är födda i Sverige med minst en förälder född i Afrika söder om Sahara har 36 procent lägre lön än befolkningen i övrigt.¹⁸¹ Svarta män och kvinnor betraktas, omtalas, behandlas och diskrimineras dessutom på olika vis och svarta personer med underklassbakgrund har andra villkor än svarta personer från mer bemedlade familjer. Intersektionell rasdiskriminering är i dagsläget svår att kartlägga mot bakgrund av Sveriges restriktiva hållning mot jämlikhetsdata, men forskning om exempelvis afrosvenska, muslimska kvinnor visar på en speciell utsatthet i intersektionen mellan att vara kvinna, svart och muslim. Lönediskriminering är en väldigt relevant del av denna utsatthet och därför behöver Sverige se över möjligheterna för arbetsgivare att inhämta denna typ av data.¹⁸²

94. ASR vill avslutningsvis på denna punkt lyfta fram vikten av att tillgängliggöra tillgången till effektiva rättsmedel i Sverige, genom att bland annat minska kostnadsrisken för svenska medborgare att få sin talan prövad i de svenska domstolarna. På samma sätt som andra rättigheter är rätten att slippa diskriminering bara effektiv om alla känner till rättigheterna, om offentliga och privata aktörer i samhället motverkar diskriminering och om enskilda kan hävda sin rätt. En enskild person har i dag på grund av de höga rättegångskostnaderna som tidigare nämnts sällan en praktisk möjlighet att få sin sak prövad i domstol. I anslutning till beslutet om lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet år 1979 diskuterades behovet av att ge enskilda stöd för att kunna driva egna ärenden genom rättshjälpen, men sedan dess har rättshjälpen i stället försämrats. Detta påverkar i sin tur den vägledning enskilda medborgare samt rättstillämpare har tillgång till på grund av brist på praxis.

¹⁸¹ Länsstyrelsen Stockholm, 2018, *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden, rapport 2018:21*.

¹⁸² Englund 2006, Sixtensson 2009, de los Reyes 2007, Listerborn 2011, Abdullahi 2016.

ARTIKEL 7

POLITISKT LEDARSKAP

Det politiska ledarskapet

95. "Kommittén uppmärksammar konsekvent den roll som politiker och andra opinionsbildare spelar för att bidra till att skapa ett negativt klimat gentemot grupper som skyddas av konventionen, och har uppmuntrat sådana personer och organ att anta positiva förhållningssätt som är inriktade på att främja interkulturell förståelse och harmoni. Kommittén är medveten om yttrandefrihetens särskilda betydelse i politiska frågor och att utövandet av den medför särskilda uppgifter och ansvar."¹⁸³

96. Kommittén påminner här om den viktiga roll de signaler den politiska ledningen sänder ut har för motverkandet eller uppmuntrandet av rasism. ASR ser mot bakgrund av det anledning att kommentera en oroande trend i vår samtid. Alltsedan 2010, när det högerextrema och rasistiska partiet Sverigedemokraterna tillträdde Sveriges riksdag och därigenom visade den framgång som går att nå genom att exploatera rasliga antagonismer och rasistiska stereotyper, har det politiska landskapet skiftat åt sådant håll att mer eller mindre oförtäckt rasism blivit ett acceptabelt verktyg för politisk mobilisering över hela det politiska spektrumet. Särskilt märktes denna nya ordning under

riksdagsvalet 2022 där rasistiska diskurser blev en stapelvara långt in i den politiska huvudfåran.

97. Exempel på ledande politiker som utnyttjade rasifierande diskurser inkluderar dåvarande statsministern Magdalena Andersson som deklarerade att hon inte ville se några "Somali towns" i Sverige¹⁸⁴ för att försvara dåvarande migrations- och integrationsminister Anders Ygemans förslag om att införa ett tak för antalet med utomeuropeisk bakgrund som får bo i vissa områden.¹⁸⁵ Språkröret för Miljöpartiet och dåvarande jämlikhets- och bostadsminister Märta Stenevi föreslog familjeplanering för kvinnor med invandrarbakgrund i s.k. utsatta områden¹⁸⁶ medan partiledaren för Kristdemokraterna och nuvarande vice statsminister Ebba Busch önskade att polisen skjutit skarpt mot fler s.k. "islamister" under de kravallliknande tillstånd som uppstod i svenska förorter under april 2022.¹⁸⁷ Moderaterna kunde inte vara sämre och kom med ett förslag om att utfärda ADHD-tester för alla

¹⁸³ CERD General Recommendation 35.

¹⁸⁴ Dagens Nyheter, "Andersson kräver färre låsningar från de andra partierna: "Lättare att bilda regering efter valet", 2022-08-09.

¹⁸⁵ Dagens Nyheter, "Ygeman: Max hälften med "utomnordisk bakgrund" i utsatta bostadsområden", 2022-07-31.

¹⁸⁶ Dagens Nyheter, "Mammorna i utsatta Skäggetorp delade sin vardag med MP-toppen", 2022-04-17.

¹⁸⁷ Sveriges Radio, "Busch kritiserar polisen: Varför har vi inte minst 100 skadade islamister?", 2022-04-22.

barn som bor i s.k. utsatta områden¹⁸⁸ och Liberalernas partiledare och nuvarande integrationsminister Johan Persons hängde på med ett förslag om att språktesta barn ända ner till två års ålder och, ifall de misslyckades med att möta testets krav, tvångsomhänderta dem.¹⁸⁹ Den muslimska slöjan är ett ständigt återkommande tema inom modern svensk politik och så även i den här valrörelsen där riksdagsledamöter för Liberalerna och Moderaterna kom med förslag om att införa nationella förbud mot bärandet av slöja.¹⁹⁰ Listan är inte uttömmande, utan endast några exempel som visar på normaliseringen och användbarheten av en retorik som engagerar med figurer och metoder som är riktade mot rasliga och religiösa minoriteter.

98. Den här politiska tendensen nådde sitt crescendo i och med offentliggörandet av den politiska överenskommelse mellan den sittande regeringskoalitionen och Sverigedemokraterna som bär namnet Tidöavtalet. Tidöavtalets språk och föresatser är av en sådan alarmerande natur att det lett till högljudd kritik från flera fackförbund, företrädare för Svenska kyrkan och en rad människorättsorganisationer som Amnesty International Sverige, Civil Rights Defenders och Rädda barnen.

¹⁸⁸ Moderata Samlingspartiet i Region Stockholm, "Förslag: Snabbtest för ADHD i utsatta områden", 2022-08-12.

¹⁸⁹ Göteborgs-Posten, "Liberalerna vill införa språktest för tvååringar", 2022-08-09.

¹⁹⁰ Konstitutionsutskottet, 2022/23:1695, Slöjor på Flickor, Robert Hannah (L), Juno Blom (L), 2022-11-23; Aftonbladet, "Nu måste vi utreda slöjförbud i skolan", 2022-11-27.

Utbildning och lärande

99. Kommittén bör rekommendera att Sverige, i enlighet med artikel 7 i konventionen, aktivt arbetar mot rasdiskriminering i skolväsendet genom att hör samma Barnombudsmannens förslag på förebyggande åtgärder för att motverka rasism mot barn och unga och iaktta kommitténs generella rekommendation 34 vilket innebär

- ett systematiskt arbete för att förebygga och åtgärda rasism. Barn och unga ska vara delaktiga och involveras i arbetet, i alltifrån kartläggning till implementering och utvärdering
- kunskapshöjande insatser bland ansvariga politiker, myndighetsanställda, skolpersonal och andra vuxna som fattar beslut om barn eller som arbetar nära barn
- en förstärkning av det övergripande systematiska arbetet för att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses i skolmiljöer
- att metoder och material som tagits fram för att exempelvis underlätta samtal om rasism används och utvecklas. Det behövs även mer kunskap om vilken effekt olika metoder och arbetsätt har i olika miljöer
- en systematisk genomgång av allt språk i läroböcker som förmedlar stereotypa eller förnedrande bilder, anspelningar, ord eller åsikter om människor av afrikansk härkomst och att ersätta det med bilder, referenser, ord och åsikter som förmedlar budskapet om alla människors inneboende värdighet och jämlikhet

- inkludering i läroböcker, på alla lämpliga nivåer, av kapitel om historia och kulturer för människor med afrikansk härkomst, och att bevara denna kunskap i museer och andra forum för kommande generationer, uppmuntra och stödja publicering och distribution av böcker och annat tryckt material, samt sändning av tv- och radioprogram om deras historia och kulturer.

Förklaring

100. ASR noterar att man i läroplanen och i kursplanerna i historia och samhällskunskap, oberoende av skolform, inte framställer afrosvenskar och svart historia. Det är bara en ännu större anledning för Sverige att iakttä kommitténs generella rekommendation 34 som föreskriver en genomgång av allt språk i läroböcker som förmedlar stereotypa eller förnedrande bilder, anspelningar, ord eller åsikter om människor av afrikansk härkomst och att ersätta det med bilder, referenser, ord och åsikter som förmedlar budskapet om alla människors inneboende värdighet och jämlikhet. Vidare rekommenderas att läroböcker, på alla lämpliga nivåer, inkluderar kapitel om historia och kulturer för folk med afrikansk härkomst.

101. Vi delar Barnombudsmannens slutsatser i *"Om barns och ungas utsatthet för rasism"* (2021) att resultatet visar att rasism är en del i barns vardag från tidig ålder och kommer till uttryck på många olika sätt. Barn osynliggörs, misstänkliggörs, de får utstå verbala trakasserier, hot och våld. Barn utsätts för rasism i olika miljöer av både andra barn och vuxna. Många

upplever en hård rasistisk jargong i framför allt skolan där det rasistiska språkbruket normaliserats. Barnkonventionen, som är svensk lag, slår fast att alla barn har lika värde och att inget barn får diskrimineras. Men många av de barn Barnombudsmannen träffat som själva utsatts för rasism anser att de inte har samma rättigheter som andra barn. De berättar hur de från tidig ålder behandlas annorlunda och att det fortsätter under hela uppväxten. De vill ha samma rättigheter som andra barn, vill bli sedda, lyssnade till och tagna på allvar.¹⁹¹ Projektet *"Dembra"* (*Demokratisk beredskap mot rasism, antisemitism och antidemokratiska attityder*) drivs av Skolverket och Forum för levande historia och nämns i Sveriges tjugofjärde och tjugofemte rapport till kommittén som en insats mot rasism i skolan. ASR bedömer dock att projektets effekter blir negligierbar då skolorna som deltar är försvinnande få.

102. Om afrosvenskar och afrofofi utgjorde en större och tydligare del i såväl läroplanen som i kursplaner för historia och samhällskunskap – i synnerhet i delarna som heter centrala avsnitt – torde det kunna leda till att barn går ur skolan med större förståelse för afrosvenskar och i någon mening immuniseras mot afrofofi.

¹⁹¹ *Om barns och ungas utsatthet för rasism, 2021.*

Durbandeklarationen och handlingsplanen (DDPA)

103. **Kommittén** bör rekommendera att Sverige uttryckligen erkänner, sprider, implementerar och rapporterar om åtgärder som vidtagits för att genomföra Durbandeklarationen och handlingsprogrammet (DDPA) i enlighet med kommitténs allmänna rekommendationer 28 och 33. Det gäller i synnerhet att Sverige

- mot bakgrund av att en majoritet av afrosvenskarna är muslimer, erkänner de särskilt allvarliga problemen kopplade till religiösa fördomar och intolerans som drabbar människor av afrikansk härkomst genom att vidta politiska åtgärder utformade för att förhindra och eliminera all diskriminering på grund av religion och övertygelse
- som en form av reparations för Sveriges deltagande i det transatlantiska förslavandet av afrikaner bidrar till finansieringen av CARICOM:s tiopunktsprogram för reparativ rättvisa. I tiopunktsprogrammet ingår en officiell ursäkt för de begångna brotten mot mänskligheten, skuldlettningar, teknologiöverföring, utrotning av analfabetism, ett utvecklingsprogram för ursprungsbefolkningar och ett program för att välkomna återvändandet till Afrika av ättlingar till förslavade afrikaner.

DDPA

104. I september 2001 samlade FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter världens länder till en konferens i Durban i Sydafrika för att enas kring en gemensam handlingsplan för att bekämpa rasism. Durbandeklarationen och handlingsplanen (DDPA) är dokumentet man enades om vid konferensens slut. Det är ett universellt instrument för skydd av mänskliga rättigheter med en liknande bred syn på frågan om rasism som konventionen. DDPA kopplar dessutom kampen mot rasism till frågor rörande internationella rasmässiga ojämlikheter kring exempelvis miljökontroll, migration, handel och statsskuld, och uppmanar till en global kamp mot rasism med åtgärder på nationell, regional och internationell nivå.¹⁹²

105. Vi påminner om kommitténs allmänna rekommendationer 28 och 33 som uppmanar stater att ta hänsyn till DDPA när de implementerar konventionen, sprida DDPA och inkludera i sina periodiska rapporter information om åtgärder de har vidtagit för att implementera DDPA.¹⁹³ Vi konstaterar att Sverige ännu inte har hörsammat detta trots att det påtalades i kommitténs avslutande observationer över Sverige från 2013. Där rekommenderas Sverige att ge effekt åt DDPA vid implementering av konventionen och att i sin nästa periodiska rapport tillhandahålla information om åtgärder som vidtagits för att implementera DDPA.¹⁹⁴

¹⁹² OHCHR 2001.

¹⁹³ OHCHR 2002, 2009

¹⁹⁴ CERD, 2013, § 23 s. 7–8.

Islamofobi

106. Islamofobi är en form av rasism som i sina yttringar riktar sig mot muslimer och personer som uppfattas vara muslimer. Afrosvenskar är måltavlor för islamofobi eftersom de till övervägande del har bakgrund i länder med muslimsk majoritet. Diskriminering av muslimer utgör därför indirekt diskriminering av afrosvenskar i effekt och möjligen också i syfte. Mycket av den antiinvandrardiskurs som visat sig vara ett framgångsrecept inom politiken har övergått i en antimuslimsk diskurs som manifesterat sig i en rad politiska utspel och faktisk politik som begränsar svenska muslimers mänskliga rättigheter. Dessa beskrivs närmare i två tidigare rapporter av Svenska muslimer i samarbete till kommittén, 2013 och 2018. Vi hänvisar till deras fortsatta rapportering till kommittén inför en närmare genomgång av islamofobins art och omfattning i Sverige. Väl medvetna om att Sveriges nationella handlingsplan mot rasism, hatbrott och liknande former av intolerans innehåller åtgärder mot islamofobi påminner vi ändå om punkt 14 i DDPA som uppmanar staterna *”att erkänna de särskilt allvarliga problemen kopplade till religiösa fördomar och intolerans som drabbar människor av afrikansk härkomst och att vidta politiska åtgärder utformade för att förhindra och eliminera all diskriminering på grund av religion och övertygelse, vilket, i kombination med vissa andra former av diskriminering, utgör en form av multipel diskriminering”*.

Reparations

107. De 15 medlemsländerna i Karibiska gemenskapen (CARICOM) uppmanar för närvarande Sverige att, med DDPA:s ord, *”vidta lämpliga och effektiva åtgärder för att stoppa och vända de bestående konsekvenserna”* av fenomen som slaveri, transatlantisk slavhandel, apartheid och kolonialism.¹⁹⁵ CARICOM vill se att Sverige och andra europeiska stater som profiterade på slavhandeln finansierar deras tiopunktsprogram för reparatorisk rättvisa (CRJP).¹⁹⁶ De flesta av åtgärderna som ingår i programmet rekommenderas också av DDPA, såsom en officiell ursäkt för de begångna brotten mot mänskligheten, skuldlettningar, teknologiöverföring, utrotning av analfabetism, ett utvecklingsprogram för ursprungsbefolkningar och ett program för att välkomna återvändandet till Afrika av ättlingar till förslavade afrikaner.¹⁹⁷

108. För Sverige är CARICOM:s krav på skadestånd en möjlighet att ta ansvar för sitt deltagande i en kolonial ordning av rasdiskriminering och kränkningar av mänskliga rättigheter. Även om staten Sverige relativt sett inte var en stor kolonialmakt visar de materiella fördelar Sverige drog från förslavandet av afrikaner, inte minst på den svenska kolonin Saint Barthélemy 1784–1878, att landet både har privilegierat och undergrävt mänskliga rättigheter på sätt som är tydligt kopplade till ras.

¹⁹⁵ OHCHR 2001, art. 102 s. 38.

¹⁹⁶ CARICOM Reparations Commission 2014.

¹⁹⁷ OHCHR 2001.

Särskilt om kommitténs generella rekommendationer 25 och 34

109. Kommittén bör rekommendera att Sverige implementerar en politik mot rasdiskriminering i enlighet med kommitténs generella rekommendation 25 om den könsrelaterade dimensionen av rasdiskriminering och kommitténs generella rekommendation 34 om människor av afrikansk härkomst. Det har till effekt att afrosvenskar erkänns inte bara som en statistisk kategori, utan även som en sociopolitisk kategori, kring vilken politiska åtgärder kan utformas. Exempel på sådana politiska åtgärder är att Sverige

- implementerar åtgärder för att identifiera grupper av människor av afrikansk härkomst i Sverige genom insamling av jämlikhetsdata
- ser över, antar och implementerar nationella strategier och program i syfte att förbättra situationen för människor av afrikansk härkomst och skydda dem mot diskriminering av såväl statliga myndigheter och offentliga tjänstemän som privatpersoner, grupper eller organisationer
- uppmuntrar och utvecklar lämpliga metoder för kommunikation och dialog mellan grupper av människor av afrikansk härkomst och/eller deras representanter och relevanta myndigheter i staten
- vidtar nödvändiga åtgärder, i samarbete med det civila samhället och medlemmar av drabbade grupper, för att utbilda befolkningen som helhet i en anda av icke-diskriminering, respekt för andra och

tolerans, särskilt när det gäller människor av afrikansk härkomst

- i sin politik och i sina handlingar erkänner de negativa effekterna av de oförrätter som drabbat människor av afrikansk härkomst historiskt, genom framför allt kolonialism och den transatlantiska slavhandeln, vars effekter fortsätter att missgynna människor av afrikansk härkomst idag
- att åtgärderna ovan implementeras med ett konsekvent intersektionellt förhållningsätt som inkluderar ett genusperspektiv i

Förklaring

110. I kommitténs generella rekommendation 25 om den könsrelaterade dimensionen av rasdiskriminering noterar kommittén att det finns omständigheter där rasdiskriminering endast eller främst drabbar kvinnor, eller drabbar kvinnor på ett annat sätt, eller i en annan grad än män. Sådan rasdiskriminering kommer ofta att undgå upptäckt om det inte finns något uttryckligt erkännande av kvinnors och mäns olika livserfarenheter, både inom det offentliga och privata livet. Vissa former av rasdiskriminering kan riktas mot kvinnor specifikt på grund av deras kön, t.ex. sexuellt våld som begås mot kvinnor som tillhör särskilda ras- eller etniska grupper. Kvinnor kan också hindras ytterligare av bristande tillgång till rättsmedel och klagomålsmekanismer för rasdiskriminering på grund av könsrelaterade hinder, såsom köns-

fördomar i rättssystemet och diskriminering av kvinnor i privatlivet.

111. Vikten av att anta ett intersektionellt perspektiv på rasdiskriminering framgår tydligt i DO:s studie "Berättelser av utsatthet" från 2023. Rapporten bygger på en intervjustudie med livsberättelser om diskriminering som har samband med flera diskrimineringsgrunder samt på en analys av inkomna anmälningar. De flesta av livsberättelserna och beskrivningarna i anmälningarna visar att diskriminering som har samband med olika diskrimineringsgrunder adderas till varandra och därigenom skapar en förstärkt utsatthet. Den förstärkta utsattheten kan yttra sig i en specifik situation, sett till en längre tidsperiod eller under en hel livstid.

112. Det leder rapportförfattaren till att *"ifrågasätta om det över huvud taget finns diskriminering som bara har samband med en diskrimineringsgrund. Alla människor kan sorteras in i flera olika identitetskategorier och dessa kategoriseringar påverkar sammantaget hur andra personer bedömer och bemöter oss"*.¹⁹⁸

113. Rapporten bekräftar kommitténs bedömning att det behövs ett konsekvent intersektionellt förhållningssätt, som inkluderar ett genusperspektiv, i analyser och åtgärder mot rasdiskriminering.

114. Kommittén konstaterar i den generella rekommendationen 34 att den är medveten om att miljontals människor av afrikansk härkomst lever i samhällen där rasdiskriminering

placerar dem i de lägsta positionerna i samhällets sociala hierarkier. Den erkänner också den särskilda sårbarheten hos barn av afrikansk härkomst, som kan drabbas av överförd fattigdom från generation till generation, och annan ojämlikhet som drabbar människor av afrikanskt ursprung. Kommittén bekräftar sedan att vägen till att övervinna den strukturella diskriminering som drabbar människor av afrikansk härkomst går genom ett brådskande antagande av särskilda åtgärder så som fastställts i konventionen.

115. Rekommendationens genomförande förutsätter att människor av afrikanskt ursprung erkänns inte bara som en statistisk kategori – vilket Sverige har gjort – utan även som en sociopolitisk kategori som politik kan utformas kring. I det avseendet skiljer sig kategorin "afrosvenskar" från kategorierna "män", "kvinnor" eller för den delen "utrikes födda". Dessa kategorier används flitigt för statistiska presentationer och analyser men det utformas också politik kring dem. Ett talande exempel är utredningen som har i uppdrag att ta fram förslag på åtgärder som syftar till att förbättra utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden.¹⁹⁹ Där ska en politik utformas som riktar sig mot kategorin kvinnor som är utrikes födda, men frågan är vilken bäring det har på kvinnors etablering på arbetsmarknaden huruvida de är inrikes eller utrikes födda. Gäller detta i så fall för alla utrikes födda kvinnor eller är det mer

¹⁹⁸ DO, *Berättelser om utsatthet – En analys av diskriminering som har samband med flera diskrimineringsgrunder*, 2023:1, s. 10–11.

¹⁹⁹ Sveriges tjugofjärde och tjugofemte periodiska rapport till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering, punkt 58.

typiskt för kvinnor födda i vissa regioner i världen? Vad har de kvinnorna gemensamt? Med den typen av frågeställningar går det att gå på gång synliggöra att Sverige slentrianmässigt använder kategorin utrikes födda när det i själva verket hade varit mer relevant att operationalisera en annan typ av kategorisering som fångar hur människor rasifieras och därmed utsätts för rasism. Den ovilja som Sverige uppvisar att utforma politiska åtgärder med rasgrupper eller etniska grupper som utgångspunkt får till effekt att Sverige lyckas sämre med att uppfylla sina skyldigheter i enlighet med konventionen. Vad som i stället behövs är ett tydligt politiskt ledarskap som erkänner afrosvenskar som en sociopolitisk kategori.

SLUTORD

Rasism har beskrivits som en teknologi som delar in människor i olika "sorter" och åstadkommer och upprätthåller en ojämlig fördelning av status, privilegier, resurser, rättigheter och möjligheter till människor på basis av vilken sort de antas tillhöra.²⁰⁰ Även om få människor idag öppet omfamnar rasism som idé verkar rasismen fortfarande som en strukturerande princip och har till effekt att afrosvenskars åtnjutande av rättigheter, resurser och status begränsas. Och så länge samhället fungerar på det sättet sänds fortfarande signalen – om än implicit – att svarta människors värde är lägre än andras och att de kan behandlas därefter.

Så avslutningsvis vill vi kasta ljus på den verkligheten genom att återge två vittnesmål som illustrerar vad som rutinemässigt händer svarta människor i en nation där svarta liv inte värderas lika högt som andras. Tills Sverige implementerar konventionen till fullo så att alla former av rasdiskriminering avskaffats i riket kommer afrosvenskar fortsatt utsättas för den här sortens attacker mot vår värdighet och mänsklighet.

VITTNESMÅL #1: JEANINE

– Det är fruktansvärt, jag mår så dåligt. Jag är så trött. Jag har blåmärken över hela kroppen.

Jeanine, en höggravid afrosvensk kvinna, beskriver för Expressen att hon och hennes femåriga dotter färdades med tunnelbanan. Hon hade ett giltigt månadskort men hittade det först inte och blev därför bötfälld och tillsagd att gå av tunnelbanan. När hon hittade sin biljett och ville visa vakterna ville de inte se på biljetten. I stället tvingade de två vakterna av henne och i tumultet faller Jeanine och slår sig och ambulans kommer till platsen. Många filmer av händelsen spreds på sociala medier vilket fick till följd att Jeanine utsattes för hot på internet.

– De skriver att de borde ha slagit mig hårdare. Varför säger de så?

Jeanine som bara hade tre veckor kvar till beräknad förlossning tvingades åka till sjukhuset för att kontrollera att barnet i magen mådde bra.²⁰¹

²⁰⁰ Länsstyrelsen, *Antisvart rasism och diskriminering*, 2018, s. 15.

²⁰¹ <https://www.expressen.se/nyheter/jeanine-berattar-jag-har-blamarken-overallt/>

VITTNESMÅL #2: SOFIA

– Min lillebror frågade ordningsvakten: "Har jag inga rättigheter?" Då sa ordningsvakten: "Du har inga rättigheter, bara skyldigheter."

Sofia berättar för Expressen hur hennes lillebror och hans vänner var på väg ut från biblioteket i Kista galleria och blir lite högljudda och entusiastiska när de diskuterade fotboll som 12-åringar kan bli. Då tillkallar bibliotekarien ordningsvakter. Enligt Sofias och familjens version så ska vakten i samband med det ha slagit broderns huvud mot golvet så att han fick hjärnskakning. Delar av händelsen filmades och på filmen syns hur ordningsvakten försöker knuffa ut pojken från gallerian och sedan kopplar ett grepp om och går upp för trapporna med pojken.

– Observera att det handlar om en 12-årig pojke som väger 32 kilo. Det här ska inte kunna hända oavsett omständigheter. Vi pratar om en vuxen person som skriker och skrämmar livet ur de här barnen och det är självklart att han går utöver sina befogenheter, särskilt som det handlar om barn. Det här våldsmonopolet tycker jag verkligen är överdrivet.²⁰²

²⁰² <https://www.expressen.se/nyheter/har-bryter-vakten-ner-12-aringen-med-vald/>

www.afrosvenskarna.se
E-post: info@afrosvenskarna.se